

Voortgangsrapportage 2025 Wij&Wadvogels projectlocaties voor kustbroedvogels en weidevogels

Petra Manche, Bram Ubels & Sjoerd Duijns

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2026

Citeren als: Manche P., Ubels B., & Duijns S. 2026. Voortgangsrapportage 2025 Wij&Wadvogels projectlocaties voor kustbroedvogels en weidevogels. Sovon-rapport 2026/06. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto omslag: Peter de Boer
Visdief op een informatiebord over strandbroeders op de Vliehors.

ISSN-nr: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen

E-mail: info@sovon.nl
Website: www.sovon.nl

Type informatie	Omschrijving/status	Datum
Versie	definitief	2-6-26
Inhoudelijke toets	Kees Koffijberg	19-2-26
Vrijgave na conceptversie	Sjoerd Duijns	10-2-26
Vrijgave na definitieve versie	Sjoerd Duijns	2-6-26

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Vogelbescherming Nederland

Inhoud

Dankwoord	5
Samenvatting	6
1 Inleiding.....	9
2 Monitoring en onderzoek	10
2.1 Aantalsmonitoring	10
2.2 Monitoring broedsucces	10
2.3 Dispersie en overleving	11
3 Projectlocaties en terreinomstandigheden 2025	12
3.1 Projectlocaties	12
3.2 Weer- en waterstanden	13
3.3 Terreinomstandigheden	15
4 Projectgebieden uitgelicht	34
4.1 Kop van Noord-Holland	34
4.1.1 Aantallen broedvogels	34
4.1.2 Reproductie	36
4.1.3 Dispersie	37
4.2 Ferwert en Blije	37
4.2.1 Aantallen broedvogels	38
4.2.2 Reproductie	39
4.2.3 Dispersie	40
5 Soorten uitgelicht	42
5.1 Visdief	42
5.1.1 Aantallen en broedsucces	42
5.1.2 Ringonderzoek	43
5.1.3 Status zenderonderzoek Visdieven	44
5.2 Dwergstern	44
5.2.1 Aantallen en broedsucces	44
5.2.2 Ringonderzoek	46
5.3 Kluut	46
5.3.1 Aantallen en broedsucces	46
5.3.2 Ringonderzoek	47
5.3.3 Status zenderonderzoek Kluten	48
5.4 Bontbekplevier	49
5.4.1 Aantallen en broedsucces	49
5.4.2 Ringonderzoek	49
5.5 Strandplevier	51
5.5.1 Aantallen en broedsucces	51
5.5.2 Ringonderzoek	52
5.5.3 Zenderonderzoek	53
5.6 Scholekster	56

5.6.1	Broedsucces	56
5.6.2	Schermpier Delfzijl	57
6	Conclusies en discussie	59
6.1	Projectlocaties	59
6.2	Visdief	59
6.3	Dwergstern	59
6.4	Kluut	60
6.5	Bontbekplevier	60
6.6	Strandplevier	61
6.7	Scholekster	61
	Literatuur	63

Dankwoord

Het programma Wij&Wadvogels is opgezet door de Coalitie Wadden Natuurlijk, met Vogelbescherming Nederland (VBN) als coördinator en opdrachtgever voor de in deze rapportage beschreven verdiepende monitoring. Sharina van Boheemen zorgde namens VBN voor een plezierige begeleiding van het project.

Een groot aantal Sovon-medewerkers droeg bij aan de planning en voorbereiding of de uitvoering van het veldwerk: Kees Koffijberg, Peter de Boer, Sjoerd Bresser, Jacintha van Dijk, Lieuwe Dijkse, Thijs Glastra, Romke Kleefstra, Eric Kleyheeg, Jeroen Nienhuis, Kees Oosterbeek en Julia Stahl. Bij het werk aan de Scholeksters werden de veldmedewerkers ondersteund door studenten: Hannah van der Leest in de regio Delfzijl en Mette de Boer en Manno Kolvoort op Schiermonnikoog. Mette hielp daarnaast ook mee bij het kleurringen van Visdieven.

Uit andere organisaties en/of als vrijwilliger droegen velen bij aan het veldwerk: Johan Krol, Joppe Lodewijks en Lyce Saathof (Natuurmuseum Ameland), Bob Jonge Poerink en Iris Kromhout van der Meer (Ecosensys), Jannes Heusinkveld (The Fieldwork Company), Anne Dekinga en Allert Bijleveld (NIOZ), Jan van der Winden en Camilla Dreef (Lowland Ecology Network), Floor Arts en Sander Lilipaly met hun veldteam van Delta Milieuprojecten (DMP), Jan Ellens, Jan Vegelin en Jacob Jan de Vries (Terschelling), Derick Hiemstra (o.a. de Zwagermieden en Eems-Dollard), Annemarie Loof, Jens Tamminga en Gerben Krösschell (o.a. Eems-Dollard), Nicole Rijsemus (Hegewiersterfjild), Jan Veen en Allix Brenninkmeijer (Griend), Atser Sybrandy, Teade de Boer en Rienk-Jelle Hibma (Friesland), Tom Voortman en Jan de Jong (Ameland) en Wim Tjisen en Herman Vos (Wieringen). Zij worden allen bedankt voor hun waardevolle bijdragen binnen dit project. Daarnaast waren er met ondersteuning van Stichting Onderzoek Scholekster (SOS) en DMP vele vrijwilligers betrokken bij het onderzoek aan Scholeksters en zijn er in binnen- en buitenland honderden mensen die de gekleurde vogels melden.

Beheerders van de diverse kustvogelbroedgebieden verleenden toestemming voor uitvoering van het onderzoek en in veel gevallen ook advies en praktische hulp in het veld: Natuurmonumenten (o.a. Erik Jansen, Jeroen Kuipers, Simon de Winter, Warner Reinink), Landschap Noord-Holland (Roelf Hovinga), It Fryske Gea (o.a. Uulco Hoekstra), Groninger Landschap (o.a. Silvan Puijman), Staatsbosbeheer (Thomas van der Es, Jan Ellens, Jakob Hanenburg, Leon Kelder, Carl Zuhorn) en Rijkswaterstaat (Mirjam Bakker, Annemarie Bembom). Zonder hen was de monitoring en het onderzoek niet mogelijk geweest.

Samenvatting

In het project Wij&Wadvogels worden in de periode 2020-2026 fysieke maatregelen uitgevoerd voor zowel broedvogels als niet-broedvogels in het Waddengebied, zoals aanleg en inrichting van nieuwe gebieden en/of versneld herstel/herinrichting van bestaande locaties. Door monitoring van deze gebieden in combinatie met speciaal opgezette verdiepende studies aan specifieke soorten (Visdief, Dwergstern, Kluut, Bontbekplevier, Strandplevier en Scholekster), kan na verloop van tijd het succes ervan worden beschreven en hypothesen over slaag- en faalfactoren nader worden onderzocht. Dit rapport geeft een overzicht van de activiteiten en resultaten van broedseizoen 2025.

Projectlocaties

In 2025 werden 16 projectlocaties (“schop in de grond locaties”) gemonitord. Op tien van deze locaties waren de werkzaamheden reeds afgerond en worden nu de mogelijke effecten gemeten (T1 fase). Op twee locaties waren de werkzaamheden in 2025 nog bezig en bij de overige vier locaties moest er nog begonnen worden. Op die laatste locaties ging het bij de monitoring dus nog om nulmetingen (T0 fase) om de uitgangssituatie vast te leggen.

In de kop van Noord-Holland liggen meerdere projectlocaties dicht bij elkaar. Rond de eeuwwisseling was het Balgzand hier de belangrijkste broedlocatie voor Visdief, Kluut en Kokmeeuw. In recente jaren komen deze daar niet of nauwelijks meer voor en wisselen ze tussen meerdere gebieden. Kleurringgegevens van Kluten laten ook zien dat deze soort soms binnen één broedseizoen wisselt tussen gebieden in de kop van Noord-Holland.

Op Noard-Fryslân Bûtendyks, projectlocatie Ferwert en Blije, ligt sinds 2024 een eiland dat vogels een betere bescherming moet bieden tegen grondpredatoren. De nestoverleving was hier in 2025 beter dan in de jaren voor de aanleg van het eiland, maar in aantallen broedvogels is nog geen effect te zien. Kleurringen aflezen is door de omvang van het gebied lastig dus over immigratie is nog weinig bekend. Wel laten de ringgegevens zien dat met name de jongen van Noard-Fryslân Bûtendyks op diverse andere projectlocaties opduiken, waaronder Peazemerlannen, Klutenplas, Ruidhorn en de Westerplas op Schiermonnikoog.

Visdief

Na een sterke afname in 2022 (vogelgriep), laat het aantal paar Visdieven op de projectlocaties een gestaagde toename zien. Hegewiersterfjild heeft verreweg de grootste aantallen. De spreiding over de locaties is beperkt in vergelijking tot Kluut. Van drie projectlocaties is het broedsucces van 2025 bekend; dat was in alle gevallen voldoende voor een stabiele populatie. Op andere locaties in de Waddengebied (o.a. Ameland en Griend) werden overwegend lage broedsuccessen gemeten (0-0,15 jong per paar). De locatie met het hoogste broedsucces, broedponton Sternstee in Lauwersoog (1,93 jong per paar), is na afloop van het seizoen gesloopt omdat de romp lek was. Het is momenteel onduidelijk welk alternatief deze vogels in 2026 geboden gaat worden. Doordat een deel van de kolonie gekleurringd is, zal in ieder geval gevolgd kunnen worden of ze gebruik gaan maken van een eventuele nieuwe broedgelegenheid.

Dwergstern

Dwergsterns broeden in het Waddengebied uitsluitend op de stranden van de eilanden, niet op de projectlocaties. Deze kolonies worden wel zoveel mogelijk onderzocht. In 2025 was het broedsucces zeer laag. Als gevolg daarvan zijn er in het Waddengebied ook geen jongen

gekleurringd, wel een aantal adulten. In het IJsselmeergebied en in de Delta verliep het seizoen beter en kon er zelfs meer geringd worden dan in 2024.

Kluut

Het aantal Kluten op de projectlocaties gezamenlijk is de laatste vier jaar redelijk stabiel. In vergelijking met Vissiepen zijn de Kluten gelijkmatig verspreid over veel verschillende gebieden. Desondanks lukte het ze nergens om voldoende jongen groot te krijgen voor een stabiele populatie (>1 jong per paar).

Het aantal nieuw geringde vogels in het Waddengebied was in 2025 lager dan in 2024, mede doordat er weinig jongen groot werden. In de Delta en het IJsselmeergebied werd juist meer geringd, waardoor het totaal aantal ringvangsten toch gelijk is aan eerdere jaren. Het aantal aflezingen is wel overal toegenomen.

Van de zenders die in eerdere jaren zijn aangebracht functioneert de meerderheid (23 zenders) nog steeds. In 2025 is deze dataset gebruikt door onderzoekers van de universiteit van Kiel om de migratie van Kluten te beschrijven en verschillen tussen de geslachten te onderzoeken, waarbij twee onderzoekers van Sovon als co-auteur betrokken zijn. Hieruit bleek onder andere dat vrouwen verder weg trekken dan mannen en dat mannen in het voorjaar eerder terug zijn in het broedgebied. Het manuscript is ingediend bij een wetenschappelijk tijdschrift.

Bontbekplevier

In 2025 zaten er slechts enkele Bontbekplevieren op de projectlocaties; drie paar in Hegewiersterfild, één paar in de Klutenplas en twee paartjes op de kwelders bij Ferwert en Blija. In de Delta worden jaarlijks grote aantallen gekleurringd en afgelezen, in het Waddengebied gaat het om relatief kleine aantallen.

Strandplevier

Het aantal Strandplevieren in het Waddengebied was in 2025 vergelijkbaar met 2024. Het broedsucces was lager; op Vlieland en Ameland werden geen jongen groot. Op Ameland zijn voor het eerst sinds 2021 weer adulten gekleurringd. In 2024 is er voor het eerst met het WATLAS systeem gewerkt om Strandplevieren op de Vliehors te zenderen. In 2025 was het de bedoeling om dit te herhalen en uit te breiden naar de Balg op Schiermonnikoog. Het lukte echter niet om de ontvangststations op de Vliehors op tijd geplaatst te krijgen, waardoor er in 2025 alleen op de Balg gezenderd kon worden. Hier zijn vier Strandplevieren en één Bontbekplevier gezenderd, waarvan bij twee Strandplevieren de zenders ook daadwerkelijk veel data opleverden. Hiervan verliet één regelmatig het eiland in de richting van Rottumerplaat. Verder leken de plevieren een voorkeur te hebben voor een gebied aan de zuidkant van de Balg. In 2026 zal er opnieuw geprobeerd worden om het zenderonderzoek op zowel de Vliehors als de Balg om de dataset uit te breiden en de gebieden te kunnen vergelijken.

Scholekster

Net als in 2023 en 2024, is er in 2025 op veel verschillende locaties het broedsucces van Scholeksters gemeten. Hierbij zorgden SOS en DMP voor de ondersteuning van vrijwilligers bij het veldwerk en de invoer van data. Het broedsucces wisselde sterk tussen gebieden, maar was overwegend laag. Op Ameland was het broedsucces in de Buurdergrie beter dan

in 2024. Dit was waarschijnlijk voor een groot deel te danken aan de rattenbestrijding in het gebied; de uitval in de eifase was in 2025 een stuk lager dan in 2024. Op Schiermonnikoog was het broedsucces op de kwelder net zo laag als in 2024 en in de Banckspolder weer beter dan op de kwelder, maar wel lager dan in 2024.

Op de Schermpier van Delfzijl is met camera's gewerkt om de mislukkingsoorzaak van de Scholeksters in de eifase vast te leggen. Hier bleek een steenmarter veelvuldig nesten te prederen. De nestoverleving is hierdoor zo goed als nul in dit gebied.

1 Inleiding

Veel vogels die in de Waddenzee broeden brengen jaarlijks te weinig jongen groot om de populatie op peil te houden (Koffijberg *et al.* 2021). Om hier verandering in te brengen is in 2020 het project Wij&Wadvogels gestart. Hierbij worden nieuwe broedplaatsen aangelegd en worden bestaande broedgebieden – zowel binnen- als buitendijks – versneld hersteld of heringericht. Daarnaast worden extra maatregelen genomen om rust te waarborgen en wordt het beheer beter afgestemd op de behoeften van kustbroedvogels. Door deze ingrepen te combineren met monitoring en gericht onderzoek kan op termijn worden bepaald hoe effectief de maatregelen zijn en welke factoren bijdragen aan succes of falen. Het verzamelen van gegevens over de effectiviteit van de maatregelen (*conservation evidence*) is dan ook een essentieel onderdeel van Wij&Wadvogels. Het project wordt gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), het Waddenfonds en de provincies, en uitgevoerd door de Coalitie Wadden Natuurlijk binnen het Investeringskader Waddengebied.

In 2020 stelde Sovon Vogelonderzoek Nederland een rapport op met een voorstel voor een monitoringsopzet voor (kust)broedvogels. Dit voorstel omvatte niet alleen basale gegevensverzameling zoals broedaantallen en broedsucces, maar ook verdiepend onderzoek naar de achterliggende mechanismen van succes of falen (van Roomen *et al.* 2021). Het broedseizoen van 2020 vormde de start van deze monitoring, met de nadruk op nulmetingen op projectlocaties en het opzetten van onderzoek naar dispersie door middel van kleurringen. Deze nulmetingen zijn sindsdien jaarlijks voortgezet (Manche *et al.* 2022; Manche *et al.* 2023; Ubels *et al.* 2023; Manche *et al.* 2024; Manche *et al.* 2025). De benodigde gegevens kwamen deels uit bestaande monitoringprogramma's zoals het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) en het trilaterale TMAP-programma, aangevuld met speciaal voor Wij&Wadvogels uitgevoerd veldwerk.

Dit rapport presenteert de resultaten van het veldwerk uit 2025. Net als in de voorgaande jaarrapportages worden twee gebieden uitgebreider besproken; de kop van Noord-Holland en Noard-Fryslân Bûtendyks (Ferwert en Blija). De overige locaties worden beknopt weergegeven. De gebiedsbeschrijvingen volgen het oorspronkelijke monitoringsplan voor Wij&Wadvogels (van Roomen *et al.* 2021). Daarnaast bevat het rapport een tweede deel met resultaten van verdiepende studies naar Kluut, Visdief, Dwergstern, Strandplevier, Bontbekplevier en Scholekster, die aanvullend op de reguliere monitoring zijn uitgevoerd.

2 Monitoring en onderzoek

Sovon coördineert in het Waddengebied jaarlijkse tellingen van broedaantallen (Meetnet Broedvogels) en broedsuccesmetingen (Meetnet Reproductie en Meetnet Nestkaarten) in het kader van het NEM en het trilaterale TMAP-programma. Voor soorten en Wij&Wadvogels projectlocaties (hoofdstuk 3.1) die buiten deze reeds lopende monitoring vielen is er veldwerk volgens vaste protocollen uitgevoerd. Deze zijn afgeleid van de richtlijnen die voor de meetnetten van het NEM gelden (van Roomen *et al.* 2021) en worden hieronder kort beschreven.

2.1 Aantalsmonitoring

Op de Wij&Wadvogels projectlocaties werden broedvogels geteld voor het Broedvogel Monitoring Project (BMP), dat werkt met de uitgebreide territoriumkartering in vastomlijnde telgebieden (Vergeer *et al.* 2023). Hiervoor worden tijdens vijf bezoeken verspreid over het voorjaar territorium-indicatieve waarnemingen per soort in kaart gebracht en na afloop geclusterd tot territoria (een equivalent van het aantal broedparen). Afhankelijk van het gebied zijn alle soorten geteld (BMP-A) of een selectie van bijzondere broedvogels, waartoe alle relevante kustbroedvogels behoren (BMP-B).

Voor het tellen van kolonievogels volstaan doorgaans één of twee tellingen per kolonie in de daarvoor meest geschikte periode van het broedseizoen. Deze periode is per soort vastgelegd in een handleiding (Vergeer *et al.* 2023). Voor de Wij&Wadvogels projectlocaties gaat het specifiek om Visdief, Noordse Stern, Grote Stern, Dwergstern, Kokmeeuw, Zilvermeeuw en Stormmeeuw, aangevuld met Kluut. Afhankelijk van de soort en de kolonie werden er nesten of paren geteld. De gebruikte methode is per kolonie vastgelegd zodat de resultaten onderling en van jaar-op-jaar te vergelijken zijn.

2.2 Monitoring broedsucces

Naast aantalsmonitoring vinden jaarlijks metingen van broedsucces plaats in het Waddengebied in het kader van het NEM en het TMAP-programma. Voor Wij&Wadvogels zijn enkele projectlocaties en relevante soorten toegevoegd waardoor een completer beeld is ontstaan van het reproductiesucces van karakteristieke kustbroedvogels en weidevogels op de Wij&Wadvogels projectlocaties.

Afhankelijk van de soort en locatie zijn nesten gevolgd (om het nestsucces te bepalen) of werd het uiteindelijke aantal vliegvlugge jongen bepaald (broedsucces, uitgedrukt als aantal jong per paar). Als prioritaire soorten is het broedsucces van Visdief, Dwergstern, Kluut, Bontbekplevier en Strandplevier onderzocht, aangevuld met soorten waarover binnen het Reproductiemeetnet Waddenzee reeds gegevens worden verzameld (Koffijberg *et al.* 2021); dit is locatie-specifiek, bijv. Scholekster en Kokmeeuw. Voor enkele soorten, waaronder Bontbekplevier en Strandplevier, geldt dat er wel reproductiedata wordt verzameld in het Waddengebied maar niet specifiek op Wij&Wadvogels projectlocatie vanwege afwezigheid of het voorkomen in lage dichtheden. Bij weidevogels is op enkele locaties het Bruto Territoriaal Succes (BTS) berekend (Nijland & van Paassen 2007). Dit geeft een indicatie van het percentage broedparen dat nog jongen heeft, gemeten in de periode dat de jongen bijna vliegvlug zijn.

2.3 Dispersie en overleving

Binnen het project Wij&Wadvogels wordt er niet alleen onderzocht wat het effect van de ingrepen is op de aantallen broedvogels en het broedsucces, maar waar mogelijk ook wat de herkomst van de vogels in het gebied is. Dit draagt bij aan de evaluatie van het effect van de ingrepen op populatieniveau. Het maakt bijvoorbeeld uit of een toename van broedvogels in een bepaald gebied veroorzaakt wordt door dispersie vanuit andere broedgebieden, vestiging van jonge vogels, of dat het slechts een verplaatsing is van vogels uit reeds bekende goede broedgebieden. Want in het laatste geval lijkt het op lokale schaal wellicht een positief effect te hebben, maar gaat de broedpopulatie in de Waddenzee er niet op vooruit en blijft die eventueel onder de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in de Natura 2000 beheerplannen.

Daarom worden er jaarlijks vogels van kleurringen voorzien, waardoor ze jarenlang op afstand individueel herkenbaar zijn. De soorten die binnen Wij&Wadvogels gekleurringd worden zijn Bontbekplevier, Strandplevier, Kluut, Visdief en Dwergstern. Dit wordt niet alleen in de Waddenzee gedaan, maar ook in het IJsselmeergebied (in samenwerking met Lowland Ecology Network) en in de Delta (in samenwerking met Delta Milieu Projecten), om zo ook uitwisseling tussen de belangrijke regio's in beeld te kunnen krijgen (Tabel 2.1). Daarnaast worden er in het binnenland door enkele vrijwilligers ook Kluten en Visdieven gekleurringd vanuit het Wij&Wadvogels project en wordt er samengewerkt met Stichting Onderzoek Scholekster (SOS) die landelijk kleurringwerk aan Scholeksters coördineert.

Tabel 2.1. Aantallen gekleurringde en afgelezen vogels in 2025 per regio

	Adult geringd				Juveniel geringd				Individuen afgelezen		
	Delta	IJsselmeer	Wadden	Totaal	Delta	IJsselmeer	Wadden	Totaal	Delta	IJsselmeer	Wadden
Bontbekplevier	22	7	17	46	116	3	9	128	265	19	47
Strandplevier	27	9	11	47	24	3	0	27	119	18	19
Kluut	3	62	26	91	40	0	18	58	102	75	261
Visdief	46	198	63	307	399	0	187	586	366	222	428
Dwergstern	28	21	21	70	44	23	1	68	73	5	7

Door het aflezen van de kleurringen kan dispersie vastgelegd worden. Maar daarnaast kunnen de gegevens ook goed gebruikt worden om later de overleving van de verschillende vogelsoorten te berekenen. In combinatie met gegevens omtrent het broedsucces kan op die manier naderhand met behulp van populatiemodellen een 'gezondheidscheck' van de broedpopulatie worden gedaan.

3 Projectlocaties en terreinomstandigheden 2025

3.1 Projectlocaties

Er zijn 16 projectlocaties (de zogenoemde schop in de grond locaties) verspreid over de Waddeneilanden en de vastelandskust, waar de meeste maatregelen uitgevoerd zijn binnen Wij&Wadvogels (figuur 3.1). De maatregelen die per locatie uitgevoerd zijn of gaan worden, staan weergegeven in tabel 3.1. Drie locaties (nummer 14 t/m 16 in figuur 3.1) zijn in de tweede fase van Wij&Wadvogels toegevoegd. Op twee daarvan, Vatropp en Klutenplas, was eerder in het kader van Wij&Wadvogels al zenderonderzoek aan Kluten uitgevoerd (Manche *et al.* 2023; 2024).

Figuur 3.1 Ligging van de projectlocaties waar binnen Wij&Wadvogels ingrepen worden uitgevoerd. Locaties 14 t/m 16 zijn in de tweede fase toegevoegd.

Tabel 3.1. Maatregelen per projectlocatie (zie Figuur 3.1): 1. Balgzand, 2. Amstelmeer, 3. Wieringen, 4. Kroon's Polders Vlieland, 5. Hegewiersterfjild, 6. Ferwert en Blije, 7. Wiide Mar, 8. Zwagermieden, 9. Gruyts, 10. Peazemerlannen, 11. Westerplas Schiermonnikoog, 12. Polder Schiermonnikoog, 13. Ruidhorn, 14. Vatropp, 15. Eanjumer Kolken en Dykshoarne, en 16. Klutenplas.

Maatregelen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Oude broedlocaties herstellen	X	X		X			X		X					X		X
Anti-predatie maatregelen	X	X				X							X			X
Beweiding						X				X		X				
Aanleg kaal broedeiland		X				X		X		X	X		X			
Verbeteren waterhuishouding			X	X	X	X				X		X	X		X	X
Extensivering/weidevogelbeheer												X			X	
Herprofilering oevers			X				X		X				X	X		
Aanbrengen ondieptes		X	X													
Verwijderen begroeiing	X			X			X		X					X		
Aanbrengen schelpenbedekking	X	X		X			X		X							

In de meeste gebieden (n=9) zijn de ingrepen inmiddels afgerond of in ieder geval gestart (n=2). Er zijn ook nog twee gebieden uit de eerste fase, de Wiide Mar en Zwagermieden die meerdere jaren vertragingen opgelopen hebben door onder andere problemen met vergunningen. In het najaar van 2025 zijn de ingrepen bij de Zwagermieden en Wiide Mar afgerond, waardoor deze gebieden zich in 2026 ook in de T1 fase zullen bevinden.

In de tweede fase van Wij&Wadvogels werd de Klutenplas toegevoegd. Er wordt hier sinds 2008 broedvogelonderzoek uitgevoerd en die periode zijn er de nodige ingrepen geweest, waaronder het verhogen van het stroomraster rondom het gebied (de Boer 2026). Dit raster bleek echter niet toereikend, daarom is er in het najaar van 2025 een nieuw fijnmazig raster geplaatst waarvan in 2026 het effect gemeten kan worden. In de Eanjumer Kolken en Dykshoarne zijn de werkzaamheden na afloop van het broedseizoen 2025 gestart. Naar verwachting kan hier in 2026 ook de T1 meting beginnen. In Vatrop zijn na afloop van het broedseizoen 2025 de eerste werkzaamheden uitgevoerd. De grootste ingrepen zullen echter pas na het broedseizoen van 2026 uitgevoerd worden.

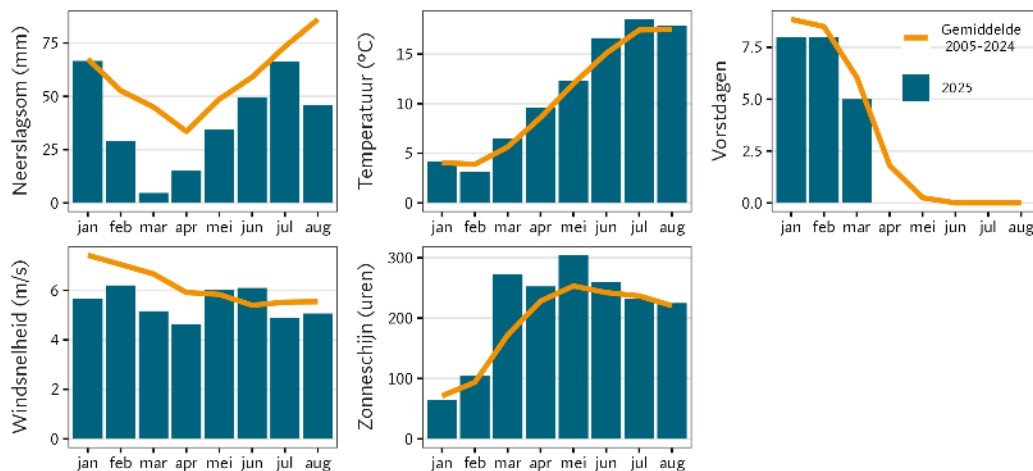
Tabel 3.2. De fases waarin de projectlocaties zich in 2025 en in de eerdere jaren bevonden. Hierbij geeft oranje de T0 fase aan en donker blauw de T1 fase. Lichtblauw is een overgangsfase waarin de ingrepen worden uitgevoerd. Onderaan de tabel staan drie gebieden die pas in de tweede fase (2024) onderdeel werden van de projectlocaties. Hier werden voor die tijd al wel tellingen gedaan en vaak ook broedsucces gemeten en/of gekleurringd.

Gebied		2020	2021	2022	2023	2024	2025
1 ^{ste} fase	Balgzand						T1
	Amstelmeer						Ingrepen
	Polder Wieringen						Ingrepen
	Kroon's Polders						T1
	Hegewiersterfjild						T1
	Ferwert en Blije						T1
	Wiide Mar						T0
	Zwagermieden						T0
	Gruyts						T1
	Peazumerlannen						T1
	Schiermonnikoog Westerplas						T1
	Polder Schiermonnikoog						T1
	Ruidhorn						T1
2 ^{de} fase	Vatrop						T0
	Eanjumer Kolken en Dykshoarne						T0
	Klutenplas						T0

3.2 Weer- en waterstanden

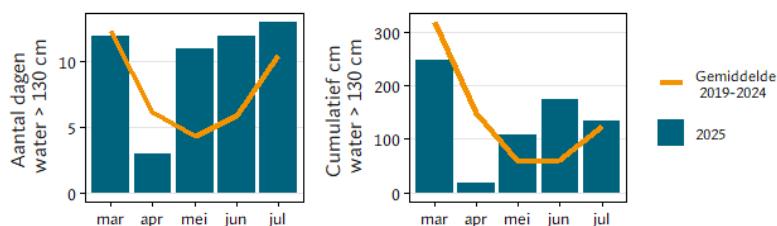
Het broedseizoen van 2025 werd voorafgegaan door een vrij zachte winter met minder vorstdagen dan gemiddeld (figuur 3.2). In januari viel er nog een normale hoeveelheid neerslag, maar in februari, maart en april lag de neerslagsom ver beneden het gemiddelde. Daarnaast was het een zacht en zonnig voorjaar, wat er samen voor zorgde dat het voorjaar van 2025 het op twee na droogste was sinds het begin van de metingen in 1906 (Homan 2025).

In de eerste tien dagen van juni viel er op de meeste plekken vrij veel regen, waardoor er bijvoorbeeld in Ruidhorn (net als in 2024) grote plassen water op de broedeilanden ontstonden. Desondanks compenseerde dit niet voor het opgelopen neerslagtekort. De rest van de maand was zeer zonnig en droog en daarna werd juni 2025 de op één na warmste juni sinds 1901 (Huiskamp 2025). Juli begon met een hittegolf (28 juni-2 juli), gevolgd door een relatief koele periode en verder gematigd zomerweer. De hoeveelheid zonneschijn in juli was normaal, maar de hoeveelheid neerslag was wederom aan de lage kant. Halverwege augustus was er opnieuw een hittegolf en de hoeveelheid neerslag was opnieuw veel lager dan gemiddeld (figuur 3.2).

Figuur 3.2. Samenvatting van het weer van januari – augustus 2025, afgeleid uit de KNMI-gegevens van Terschelling (knmi.nl). De blauwe staafdiagram zijn de actuele weermetingen uit 2025 die worden afgezet tegen de langetermijnwaarden (klimaatgemiddelde) van 2005-2024 (oranje lijn).

De hoogste waterstand in de periode maart-juli werd bereikt op 30 maart met +203 cm NAP bij Lauwersoog. Ook de dag daarna was de waterstand hoog met +177 cm, maar doordat dit zo vroeg in het seizoen was waren er nog niet of nauwelijks nesten aanwezig die risico liepen op overstroming. In april kwam het water bij Lauwersoog drie keer boven de 130 cm NAP (figuur 3.3), het tij waarbij de meeste landaanwinningswerken overspoelen. Dit was minder vaak dan gemiddeld in voorgaande jaren en met een maximale waterstand van 141 cm NAP bleven de overstromingen ook qua impact beperkt. In mei lagen de maximale waterstanden vaak tussen de 130 en 145 cm NAP met als maximum 151 cm NAP op 27 mei. In juni was het aantal hoge tijen vrijwel gelijk aan het aantal in mei, maar met een maximum van 164 cm NAP (22 en 23 juni) was de omvang van de overstromingen wel groter. Juli was tenslotte weer vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Figuur 3.3. Het aantal dagen per maand (links) waarbij de waterstand in Lauwersoog minimaal +1,30 m NAP was. Bij dit tij overspoelen de meeste landaanwinningswerken. Het aantal cm dat het water boven 1,30 m NAP uitkwam is rechts cumulatief per maand weergegeven. Hierbij is uitgegaan van de hoogste meting per dag. De gemiddeldes van de periode 2019-2024 zijn ter referentie met oranje lijn weergegeven.

3.3 Terreinomstandigheden

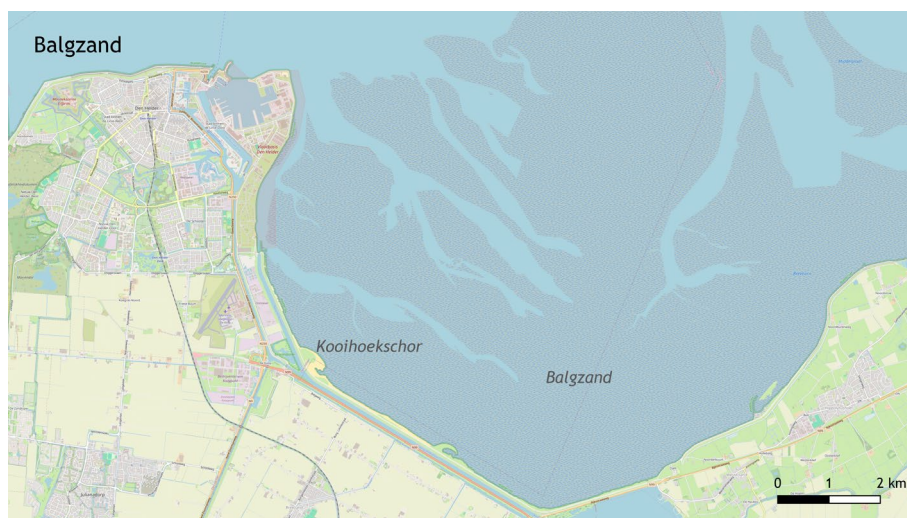
Balgzand

Beheerder: Landschap Noord-Holland

Getij-invloed: Buitendijks

Habitatype: Kwelder/schor

In het uiterste zuidwesten van de Waddenzee bevindt zich het Balgzand, een uitgestrekte wadplaat van ongeveer 6.000 hectare langs de Waddenkust van Noord-Holland (figuur 3.4). Het gebied grenst aan de circa acht kilometer lange, niet vrij toegankelijke Balgzanddijk, die een geschikt broedsubstraat vormt, met name voor Scholeksters. Tussen het wad en de zeedijk ligt een smalle kwelderzone die plaatselijk uitdijt in schorren, waaronder het Kooyhoekschor. Deze schorren boden in het verleden onderdak aan grote aantallen kustbroedvogels welke de afgelopen decennia grotendeels zijn verdwenen. Van de resterende broedparen is het broedsucces erg laag (mon. med. R. Hovinga).

Figuur 3.4. Projectgebied Balgzand in de kop van Noord-Holland. De ingrepen zijn met name gericht op de Kooyhoekschor.

Om het Balgzand weer geschikt te maken voor soorten als Kluut en Bontbekplevier, zijn in februari 2022 herstelmaatregelen uitgevoerd. Deze bestonden uit het creëren van broedgelegenheid door de aanleg van schelpeneilanden op het Kooyhoekschor, het verwijderen van vegetatie en het plaatsen van een predatie werend raster rond de schelpeneilanden. In 2022 en 2023 bestond dit raster uit zeven stroomdraden, maar dit bleek onvoldoende om vossen te weren. Daarom is in 2024 en 2025 een elektrisch schapenraster met een losse onder- en bovendraad geplaatst om overspringen te voorkomen.

In 2024 zijn binnen het raster geen grondpredatoren of sporen daarvan vastgesteld, ook niet via de geplaatste cameravallen. In het broedseizoen van 2025 viel er voor vossen binnen het raster weinig te halen, doordat er nauwelijks broedvogels waren gevestigd. Buiten het stroomraster vormen vossen echter een blijvend probleem voor broedvogels op het Balgzand. Om die reden vindt er gericht predatorenbeheer plaats in de vorm van vossenafschot. Jaarlijks worden in de regio Amstelmeer/Balgzand vossen geschoten. In 2025 zijn tussen 10 maart en 13 mei vier vossen geschoten op het Balgzand; ook voor en na deze periode is inzet gepleegd, zij het zonder resultaat. Minstens één vos was regelmatig in het

gebied aanwezig, maar kon niet worden afgeschoten. Inmiddels is extra budget beschikbaar gesteld om afschot te ondersteunen en wordt gesproken over uitbreiding van de inspanningen naar het noordelijk gelegen haventerrein, waar in 2025 eveneens een bezette burcht werd aangetroffen.

Daarnaast zijn in 2025 de verruigde kwelders tijdens maaiwerkzaamheden in het broedseizoen ontgaan van rietopslag (figuur 3.5), waarbij ter voorkoming van uitmaaïen voorafgaand een nestcontrole werd uitgevoerd. Deze ingreep is driedelig: het creëren van meer open broedhabitat voor kustbroedvogels enerzijds en het verminderen van dekking voor vossen anderzijds. Daarnaast zijn de kwelders dankzij de maaiwerkzaamheden weer geschikt als hoogwatervluchtplaats voor wadvogels.

De populatie Scholeksters laat een dalende trend zien. Het aantal paren lag in 2025 iets lager dan in het voorgaande jaar. Het broedsucces bleef opnieuw ruim onder het gewenste niveau en de tientallen aanwezige paren wisten in totaal slechts 2 tot 4 jongen groot te brengen.

Figuur 3.5. Rietvegetaties zijn gemaaid langs de Balgzanddijk in juni 2025 (foto Roelf Hovinga).

Amstelmeer

Beheerder: Landschap Noord-Holland

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Eilanden en broedfort met oevers van basaltblokken

Binnendijks grenzend aan het Balgzand in de zuidwestelijke Waddenzee ligt het Amstelmeer (Noord-Holland). Ruim tien jaar geleden zijn in het noordwestelijk deel van het Amstelmeer contouren aangebracht voor ondiepten, met als doel de ontwikkeling van moeraseilanden te bevorderen (figuur 3.6). Deze moerasontwikkeling is echter uitgebleven waardoor in de loop der jaren de aangelegde contouren grotendeels weer verdwenen door erosie. Binnen het project Wij&Wadvogels zijn de resterende structuren opnieuw ingericht tot een

moeraseiland, een opgespoten zandeiland in een contour van basaltblokken dat sinds 2023 dienstdoet als broedeiland voor pionierssoorten (figuur 3.7).

Figuur 3.6.. Het Amstelmeer met in de noordwest hoek de locatie waar het Broedfort aangelegd wordt en iets ten zuiden daarvan de andere broedeilanden.

Figuur 3.7. Moeraseiland Amstelmeer met de Waddendijk op de achtergrond (foto Bram Ubels).

In 2023 en 2024 vestigden zich hier al enkele kleine kolonies en in 2024 was het broedsucces redelijk goed. In 2025 ging het om 556 paar kokmeeuw, 80 paar Kluut en 75 paar Visdief. Van de gevestigde Kluten werden 13 geringde vogels afgelezen. Daarvan kwamen er zeven uit de kolonie van Vatrop en één uit de Sophiapolder Alblasserdam (jong uit 2022), De Kreupel, Balgzand, Marker Wadden, Hegewiersterfjild en van de Kwelder van Blija. Het broedsucces was echter zeer laag. Onderzoek met nestcamera's in samenwerking met Bob Jonge Poerink van Ecosensys wees uit dat nesten werden gepredeerd door bruine ratten (figuur 3.8 en 3.9). Er vlogen naar schatting slechts 10 Kokmeeuwen, 0-5 Kluten en geen Visdieven uit.

Figuur 3.8. Bruine rat predeert Visdieflegsel op Moeraseiland Amstelmeer (foto Bob Jonge Poerink, Ecosensys).

Figuur 3.9. Waarschijnlijk door ratten gepredeerde jonge Visdief (foto Bram Ubels).

Daarnaast is eind 2025 het Broedfort Amstelmeer opgeleverd (figuur 3.10). Omdat de aanleg duurder uitviel is het verhoogde broedplatvorm wat kleiner in omvang dat aanvankelijk ontworpen maar heeft alsnog een doorsnede van 120 meter. Het Broedfort is opgebouwd uit Menggranulaat met een toplaag van grind. Er is hiervoor gekozen omdat schelpen vanwege de open structuur meer organisch materiaal vasthouden wat bevorderlijk is voor vegetatieontwikkeling. Het voordeel van de gekozen opbouw is dat iedere paar jaar het grind aan de kant geschoven kan worden waarna het broedfort schoongespoeld kan worden van organisch materiaal. Het broedfort is omgeven door een waterpartij en steekt met stalen damwanden een meter boven het waterpeil uit. De overhelling moet voorkomen dat zoogdieren via de damwand het broedfort kunnen bereiken. Uiteraard is het Broedfort nog wel toegankelijk voor vliegende predatoren. De komende jaren moeten uitwijzen in welke mate broedvogels gebruik gaan maken van deze ogenschijnlijk veilige broedplaats voor pionierssoorten en kustbroedvogels uit de naastgelegen Waddenzee.

Figuur 3.10. Broedfort Amstelmeer. De stalen damwand moet de toegang voor grondpredatoren belemmeren (foto: Roelf Hovinga).

In de omgeving van het Broedfort is al het overjarig riet eind 2025 verwijderd evenals bomen en stuiken. Begin 2026 liggen nog honderden kuub verwijderde struiken op richels die liefst voor aanvang van het broedseizoen, ofwel 15 maart, het gebied uitgebracht worden. Of dat ook gaat lukken is nog de vraag. Het geplande elektrisch vossenraster staat nog niet en zal in het najaar van 2026 worden geplaatst. Afschot mag in 2026 wel plaatsvinden wat vanwege het open terrein makkelijk zou kunnen verlopen.

In 2025 lag er op de locatie van het Broedfort enkel een opgespoten zandplaat die moest inklinken als fundering voor het nog te bouwen fort. Kluten wisten deze zandplaat al wel te

vinden en kwamen tot broeden. Er werden kleine jongen gezien, maar van halfwas of vliegvlugge jongen is het niet gekomen.

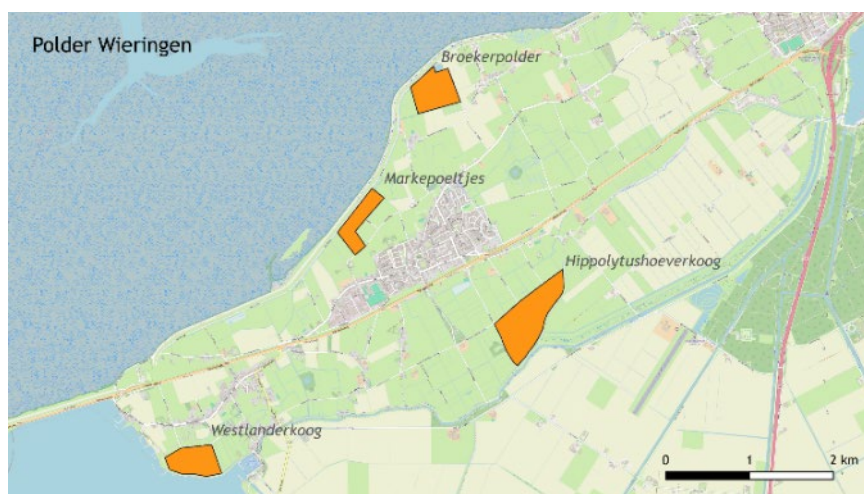
Polder Wieringen

Beheerder: Staatsbosbeheer

Getij-invloed: Binnendijks

Habitatype: Grasland

Wieringen is tot 1930 een eiland geweest tussen de Waddenzee en Zuiderzee. Door de Zuiderzeewerken, die de Zuiderzee veranderde in het IJsselmeer, werd Wieringen met de vaste wal verbonden. Op het voormalige eiland liggen vier projectlocaties (figuur 3.11): de Broekerpolder (20 ha), Marskepoeltjes (15 ha), Hippolytushoeverkoog (18 ha) en Westlanderkoog (17 ha). Dit zijn graslanden die door verruiging en een landbouwgericht waterpeilregime ongeschikt waren geworden als broedgebied voor weidevogels.

Figuur 3.11. Polder Wieringen met in oranje de ligging van de vier projectlocaties weergegeven.

In de winter van 2025/2026 zijn alle in het kader van Wij&Wadvogels geplande werkzaamheden afgerond in de Wieringer polder, gericht op een verbeterde waterhuishouding door herprofilering en het aanbrengen van ondieptes. In de Westlanderkoog is het riet achter in het gebied gemaaid. In het voorjaar van 2026 zal een waterpomp geplaatst worden om het perceel nat te houden voor weidevogels. In de Broekerpolder is de hydrologie hersteld ten behoeve van vernatting door greppels te dempen en stuwen te verwijderen. Daarnaast is de rietopslag verwijderd. In de Hippolytushoeverkoog zijn alle maatregelen afgerond, waaronder het dempen van greppels. In de Marskepoeltjes zijn terreindelen afgeplagd en is rietopslag verwijderd.

Kroon's Polders

Beheerder: Staatsbosbeheer

Getij-invloed: Binnendijks

Habitatype: Moeras met broedeilanden en zout water invloed

De Kroon's Polders bevinden zich in het midden van Vlieland en bestaan uit bedijkte zoutwaterplassen die in contact staan met de Waddenzee. In deze ondiepe plassen bevindt zich veel slib en liggen meerdere broedeilandjes. De ingrepen voor Wij&Wadvogels vonden plaats in de winter van 2022/23 en richtten zich op het grootste broedeiland (figuur 3.12). Dit eiland ligt vlak voor een vogelkijkhut, maar was door hoge vegetatie ongeschikt geworden voor pioniersoorten. Dit eiland is weer volledig kaal gemaakt en opnieuw voorzien van een schelpenlaag. Om vegetatieontwikkeling tegen te gaan is het eiland eerst verlaagd, zodat het in de herfst en winter tijdens stormen regelmatig onder (zout) water te staan.

Figuur 3.12. De Kroon's Polders op Vlieland met in oranje de ligging van het broedeiland weergegeven.

Desondanks is er toch weer sprake van toenemende vegetatie. Om het gebied toch zoveel mogelijk geschikt te houden, worden hoge pollen van het schelpeneiland verwijderd en daarnaast wordt het eiland handmatig losgeharkt. Desondanks kwamen er geen Kluten op het grote eiland broeden, maar wel Zilvermeeuwen, Kleine Mantelmeeuwen en Stormmeeuwen. Op nabijgelegen kleinere eilanden in de Kroon's Polder (figuur 3.13) vestigden zich wel Kluten, in totaal ging het om 19 paar. Het broedsucces was slechts 0,11 jong per paar, de oorzaak hiervan is onduidelijk.

Figuur 3.13. Eilanden in de Kroon's Polder op 13 juni 2025. Op de voorgrond is het kleinere eiland te zien waar de Kluten op zijn gaan broeden (foto: Peter de Boer).

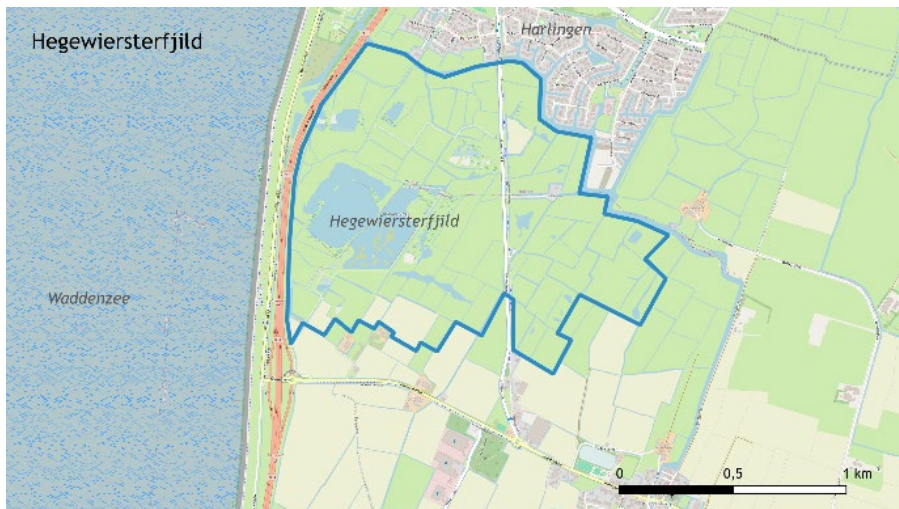
Hegewiersterfjild

Beheerder: Natuurmonumenten

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Grasland, broedeilanden

Hegewiersterfjild is een binnendijs natuurgebied aan de zuidkant van Harlingen, dicht tegen de Waddenzeedijk aan (figuur 3.14 en 3.15). Het gebied bestaat uit open plas-draslandschap met reliëfrijke graslanden, zoute kwel en open water met broedeilanden. In 2015 is er aan de zuidzijde een groot stuk bouwland aangekocht, waardoor het gebied flink uitgebreid kon worden. Naast de uitbereiding van het gebied is ook de waterhuishouding geoptimaliseerd.

Figuur 3.14. Projectlocatie Hegewiersterfjild, ten zuiden van Harlingen. In de grote waterplas aan de westkant van het gebied bevinden zich meerdere broedeilanden.

In het Hegewiersterfjild wordt niet gewerkt met stroomrasters. De combinatie van het slotennetwerk waardoor percelen minder toegankelijk zijn en het predatorenbeheer maken dat de predatiedruk van zoogdieren relatief laag is. Voorafgaand aan het broedseizoen van 2025 werden vijf steenmarters weggevangen. Eventuele vossen in het gebied worden afgeschoten, maar vossen waren in het gehele broedseizoen van 2025 niet aanwezig. In Hegewiersterfjild worden nestpredatoren in beeld gebracht met cameravallen. Hierop kwamen bunzing en bruine rat incidenteel als nestpredator in beeld. Ook Zwarte kraai en Kokmeeuw werden als nestpredator vastgelegd.

Vanwege het droge jaar werd met een waterpomp iedere twee weken water gepompt in kleine plasjes om deze geschikt te houden voor broedende weidevogels. De Kluten kende desondanks een slecht broedseizoen; 220 paar kregen 10 tot 15 jongen vliegvlug waarmee de reproductie onder de 0,1 jong per paar lag. Predatie vond met name plaats in de kuikenfase; van 28 gevolgde nesten werden er maar drie gepredeerd. Voor de Grutto's verliep het broedseizoen beter. Van de 90 paar Grutto hadden 72 paar nog jongen tijdens de tweede alarmtelling. Ook het broedsucces van scholeksters was goed en werd geschat op 0,5-1 vliegvlug jong per paar.

Figuur 3.15. Dronebeeld van het Hegewiersterfjild met Harlingen rechts en de Waddenzee links op de achtergrond (foto: Eelke Folmer, Lumax.ai).

Ferwert en Blije

Beheerder: It Fryske Gea

Getij-invloed: Buitendijks

Habitattype: Kleigrond met gras en zoute vegetatie

Buitendijks bij Ferwert en Blije ligt een kweldergebied Noard-Fryslân Bûtendyks, bestaande uit zomerpolders en kwelder (figuur 3.16). Tijdens het broedseizoen is het gebied afgesloten voor bezoekers, daarbuiten is het wel toegankelijk. Het gebied wordt beheerd door It Fryske Gea in samenwerking met pachters.

Figuur 3.16. De kwelders nabij Ferwert en Blije, met in oranje de projectlocatie. Dit is een kwelderperceel waar een geul omheen is gegraven waardoor er een soort eiland is ontstaan.

In het kader van Wij&Wadvogels is er een eiland gecreëerd op de kwelder (figuur 3.16) door rondom een perceel een brede geul te graven (figuur 3.17). Ondanks dat er een doorwaadbare dam is gemaakt, gaat het vee het eiland niet op. In de gebieden rondom het eiland vind er wel in beperkte mate begrazing door vee plaats. Om het eiland toch zo kaal mogelijk te houden wordt er buiten het broedseizoen gemaaid en is het eiland in de winter van 2024/25 onder water gezet. Dit is mogelijk omdat het eiland omringd is door een kade

(figuur 3.17). Het aantal broedpaar op het eiland was hoger dan in 2024 en het broedsucces was hier goed. In hoofdstuk 4.2 wordt dit gebied verder uitgewerkt.

Figuur 3.17. Het broedeiland op de kwelder bij Ferwert gezien vanaf de omringende kade op 28 april 2025 (foto: Petra Manche).

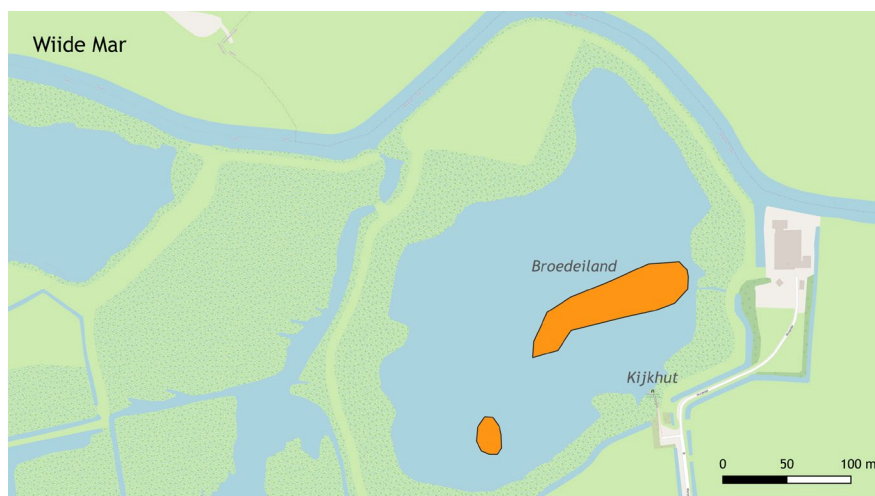
Wiide Mar

Beheerder: Staatsbosbeheer

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Broedeiland

In het noorden van Friesland, nabij Stiens, ligt de Wiide Mar. Dit is een ondiepe plas met daarin groot broedeiland en in het zuiden nog een klein eilandje (figuur 3.18). Een kijkhut geeft bezoekers goed zicht op de vogels zonder deze te verstoren. Op deze locatie zouden voorafgaand aan het broedseizoen van 2024 ingrepen plaatsvinden zoals herprofilering van het eiland en het aanbrengen van een schelpenlaag. Dit is echter niet gelukt en ook in de winter 2024/25 konden de werkzaamheden niet uitgevoerd worden. Er hebben op deze projectlocatie dus nog geen ingrepen plaatsgevonden.

Figuur 3.18. Het broedeiland (oranje) in de Wiide Mar met daartegenover een vogelkijkhut. Rondom de plas staat een rietkraag.

De waterstand was in 2025 lager dan in 2024, maar aan het begin van het seizoen nog wel aan de hoge kant. In combinatie met de hoeveelheid riet op het grote eiland, was er daar weinig ruimte voor vogels om hun nest te maken. De meerderheid van de Kluten vestigde zich dan ook op het kleine, kale eilandje in het zuiden van de plas. Met 32 territoria was het aantal Kluten hoger dan in 2024 toen het er 22 waren. Het broedsucces was met 0,13 jong per paar wederom laag. Ook bij de Kokmeeuwen zijn er waarschijnlijk niet of nauwelijks jongen uitgevlogen. Door de hoge vegetatie was een telling niet mogelijk, maar in de eerste week van juni, toen er volop kuikens aanwezig hadden moeten zijn, was er al vrijwel geen activiteit van Kokmeeuwen meer in de Wiide Mar. Dit doet vermoeden dat de legsels al in de eifase mislukt zijn of in de vroege jongen fase.

Als broedlocatie was de Wiide Mar in 2025, net als voorgaand jaar, niet erg geschikt. Dit komt door een combinatie van hoge vegetatie, ongunstige waterstanden en vossen en ratten die makkelijk het eiland op kunnen komen. Als rustplek voor en na het broedseizoen is het gebied wel in trek bij onder andere Grutto, Kemphaan, Goudplevier en meerdere soorten meeuwen.

Zwagermieden

Beheerder: Staatsbosbeheer

Getij-invloed: Binnendijks

Habitatype: Broedvlot

Bij de projectlocatie Zwagermieden gaat het specifiek om de waterplas in de zuidwest hoek van het gebied. In 2019 is hier in het midden een vlot van circa 120 m² neergelegd waar Visdieven en Kokmeeuwen op kunnen broeden (figuur 3.19). Dit dient als compensatie voor dakbroedende Visdieven uit De Westereen. Omdat bewoners overlast ervaren van de vogels, is het dak waarop ze voorheen broedden ongeschikt gemaakt als nestlocatie.

Voordat de Zwagermieden een projectlocatie van Wij&Wadvogels werd, werd het broedsucces gemeten door adviesbureau Altenburg & Wymenga en vond er kleurringonderzoek plaats door Derick Hiemstra. Hierdoor zijn de ontwikkeling sinds de aanleg in 2019 jaarlijks gevolgd. Vanuit Wij&Wadvogels zouden er nog drie extra vloten aangelegd worden, maar dit liep meerdere keren vertraging op waardoor het ook voor het broedseizoen 2025 nog niet gerealiseerd was.

Figuur 3.19. Zuidwestelijke deel van de Zwagermieden met in oranje de ligging van het vlot dat is aangelegd als compensatiemaatregel voor Visdieven uit De Westereen. Binnen Wij&Wadvogels bestaat het plan om het aantal vloten in deze plas uit te breiden.

Het huidige vlot wordt niet of nauwelijks onderhouden, waardoor het in 2024 al in matige staat was en het er bij de start van het seizoen 2025 helemaal slecht bij lag. Het meest in het oog springende was dat het gaas, wat ervoor moet zorgen dat de jongen er niet af vallen, inmiddels bijna overal gescheurd was en deels op het vlot lag (figuur 3.20). Daarnaast waren er nog (restanten van) dode vogels van het voorgaande seizoen en de wintermaanden op het vlot aanwezig en was er weinig meer van de oorspronkelijke schelpen/grindlaag over doordat deze bedekt is geraakt door een laag van poep, nestmateriaal van Kokmeeuwen en vegetatie.

Figuur 3.20. De staat van het vlot in de Zwagermieden op 15 april 2025. Het gaas was grotendeels gescheurd. Daarnaast groeide er diverse soorten vegetatie op de oorspronkelijke kale schelpen/grindlaag (foto: Petra Manche).

Na contact met de beheerder is het gaas tijdelijk opgelapt en deels gedubbeld met een nieuwe plaat gaas. Dit bleek echter ook risico's met zich mee te brengen voor de vogels, doordat jongen tussen de twee lagen gaas konden kruipen (figuur 3.21). Nadat de kieren beter dichtgemaakt waren, gebeurde dit niet meer. Wel moest gedurende het seizoen het gaas nog regelmatig hersteld worden. In de winter 2025/26 wordt het vervangen.

Ondanks de slechte staat van het vlot kwamen er veel vogels tot broeden. Het aantal Visdieven bleef stabiel met 30 paar in 2025 (was 29 paar in 2024). Het aantal Kokmeeuwen lag erg hoog met 125 paar, bijna een verdubbeling ten opzichte van de 64 paar in 2024. Het broedsucces van Kokmeeuw was ook zeer goed met 1,12 jong per paar. Visdief deed het minder goed, maar kreeg met 0,64 jong per paar wel voldoende jongen groot voor een stabiele populatie (Koffijberg *et al.* 2021).

Eind oktober 2025 zijn er drie nieuwe vloten geplaatst; twee in dezelfde plas als het oude vlot en één in een plas 3 km ten noordoosten hiervan. Daar waren reeds kleine drijvende broedplateaus aanwezig waar met name Kokmeeuwen gebruik van maken.

Figuur 3.21. Eendenkuiken dat klem is komen te zitten tussen twee lagen gaas (foto: Petra Manche).

Gruyts

Beheerder: Staatsbosbeheer

Getij-invloed: Binnendijks

Habitatype: Broedeiland

Ten zuiden van het Lauwersmeergebied loopt het riviertje de Gruyts (figuur 3.22). Op twee percelen langs dit riviertje bevinden zich plassen met broedeilandjes. De meest zuidelijke hiervan (oranje in figuur 3.22) is in beheer bij Staatsbosbeheer en een projectlocatie voor Wij&Wadvogels. Zowel het eilandje als de oevers van de plas raken ieder jaar snel begroeid met een flinke rietkraag. Daardoor is het ongeschikt voor soorten als Visdief en Kluut. Wel broedden er jaarlijks Kokmeeuwen en diverse eenden. Om het eiland geschikter te maken voor pionierssoorten is het eiland voorafgaand aan het broedseizoen 2025 opgeknapt. De werkzaamheden bestonden onder andere uit herprofilering van het eiland, verwijderen van de vegetatie en het aanbrengen van een schelpenlaag.

Figuur 3.22. De Gruyts (rechts) nabij Kollum en Kollumerpomp. Het broedeiland dat de projectlocatie vormt is met oranje weergegeven.

Na de werkzaamheden was het meer geschikt voor Visdieven en bovendien iets groter dan voorheen. Ook het noordelijkere eiland blijkt dezelfde ingrepen te hebben ondergaan. Doordat alle vegetatie verwijderd is zijn de eilanden onaantrekkelijk geworden voor de eenden die er voorheen zaten. Daarnaast is er nog geen bescherming tegen predatoren, afgezien van het water. Vossen, ratten en marters kunnen eenvoudig naar het eilanden toe zwemmen. Op een afname van het aantal eenden na, leek er qua aantallen en broedsucces (laag) weinig veranderd ten opzichte van eerdere jaren. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat door het vele riet goede (jongen)tellingen in eerdere jaren niet mogelijk waren.

Peazemerlannen

Beheerder: It Fryske Gea

Getij-invloed: Buitendijks

Habitattype: Grasland, als kwelder beheerd

Peazemerlannen is een buitendijks gebied nabij de dorpen Paesens en Moddergat. Het bestaat uit een zomerpolder, kwelder, dijken en slikken. Tijdens de eerste fase van Wij&Wadvogels is er een wandelroute over bitumendijk en deel kwelder gemaakt die jaarrond open is (blauwe lijn, figuur 3.23). Daarnaast is er in 2022 een broedeiland aangelegd (oranje gemarkeerd in figuur 3.23). Ook is ervoor gezorgd dat het waterpeil in de zomerpolder langer vastgehouden kan worden. Er worden geen stroomrasters gebruikt in het gebied, maar vossen worden wel bejaagd.

Figuur 3.23. Het kweldergebied Peazemerlannen, buitendijks bij Paesens. De blauwe lijnen geven de wandelroute weer die jaarrond toegankelijk is. Het broedeiland dat op de kwelder aangelegd is, is in oranje weergegeven.

Net als in 2024 kwamen er op het eiland voornamelijk Kokmeeuwen en Kluten tot broeden. Het aantal Kluten was hierbij stabiel, maar het aantal Kokmeeuwen nam sterk toe van 130 naar 210 paar. Doordat het eiland steeds meer en sneller begroeid raakt, wordt het waarschijnlijk ook steeds aantrekkelijker voor deze soort. Tijdens de meeste bezoeken werd er een Zwartkopmeeuw op het eiland waargenomen, maar het bleef onduidelijk of deze ook gebroed heeft. Wel waren er minimaal acht paar Visdief en een paartje Nijlgans met nest. Visdieven werden in 2024 alleen na afloop van het broedseizoen waargenomen.

Het broedsucces van de Kluten was met 0,13 jong per paar net als in 2024 aan de lage kant. In de directe omgeving van het eiland werden vrijwel geen jongen waargenomen. Dit heeft mogelijk te maken met de vele grote meeuwen die hier komen om te rusten en dat de waterstand dusdanig hoog was dat er weinig slikrandjes waren voor de jongen om op te foerageren. Doordat het water goed vastgehouden kon worden, was een stuk ten oosten van het eiland wel een plas-dras gebied waar enkele Kluten families succesvol naar toe trokken. De jonge Kokmeeuwen en Visdieven bleven allemaal op het eiland tot ze konden vliegen en deden het daar goed met een broedsucces van 0,5-1 jong per paar.

Schiermonnikoog Westerplas

Beheerder: Natuurmonumenten

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Broedeiland

De Westerplas (figuur 3.24) bevindt zich op de westpunt van Schiermonnikoog. In 2023 werd hier circa 20% van de begroeiing rondom de plas verwijderd om de zichtbaarheid op de plas te vergroten. Ook is er toen aan de westkant van de plas is een nieuwe vogelkijkhut gebouwd. In februari 2025 werden de ingrepen afgerond met de aanleg van een broedeiland in de plas (figuur 3.25). Dit eiland is opgebouwd uit wilgentenen en jute doeken en opgespoten met sediment uit de Westerplas zelf. De toplaag bestaat uit schelpen, zodat het aantrekkelijk is voor pionierssoorten als Kluut en Visdief.

Figuur 3.24. De Westerplas aan de westkant van Schiermonnikoog, nabij de jachthaven. Het aangelegde broedeiland is in oranje weergegeven.

Visdieven besloten zich het eerste jaar nog niet op het nieuwe eiland te vestigen, maar zeven paar Kluten besloot wel hier een nest te maken. Hier zaten twee gekleurde Kluten tussen: de ene werd als jong op de kwelder bij Blije werd geringd en de ander als adult op Ameland, beide in 2021. De vogel van Ameland werd in 2024 ook al eens op het wad bij de veerhaven van Schier gezien.

Figuur 3.25. Het nieuw aangelegde broedeiland in de Westerplas op 12 juni 2025 (foto: Sjoerd Bresser)

Polder Schiermonnikoog

Beheerder: Agrarisch grondeigenaren

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Grasland, bouwland/akker

Deze projectlocatie omvat de Banckspolder van Schiermonnikoog (figuur 3.26), aangevuld met delen van de kwelders die worden beweide. Binnen Wij&Wadvogels heeft er extensivering plaatsgevonden en wordt er toegewerkt naar kruidenrijke graslanden om zo de omstandigheden voor weidevogels te verbeteren.

Figuur 3.26. De Banckspolder van Schiermonnikoog.

Net als in voorgaande jaren waren er tot ver in het broedseizoen (eind mei) grote aantallen ganzen aanwezig die de vegetatie zeer kort hielden. Doordat er begin 2025 weinig neerslag viel (figuur 3.2), was en bleef de Banckspolder gedurende het hele seizoen aan de droge kant. Hierdoor kon de kruidenrijke vegetatie zich minder goed ontwikkelen dan in 2024. In het zuidelijke deel was, vergelijkbaar met het voorgaande jaar, een greppelplasdrag aanwezig die het gehele broedseizoen nat gehouden werd.

Ondanks de droogte verliep het broedseizoen voor Grutto en Tureluur beter dan in 2024, wat een erg slecht jaar was, en zit weer bijna op het niveau van 2023. Bij deze soorten wordt het Bruto Territoriaal Succes (BTS) gebruikt als indicatie voor het broedsucces. Dit is het aantal alarmerende broedparen aan het eind van de jongenfase gedeeld door het totaal aantal broedpaar in het gebied. Voor een stabiele populatie wordt een BTS van minimaal 65% als norm gehanteerd (Nijland *et al.* 2010) en zowel Grutto (65,2%) als Tureluur (79,2%) haalden dit in 2025. Dit is een groot verschil met 2024 toen beide soorten amper 25% haalden. Wel lag het aantal Grutto met 23 broedpaar lager dan in 2024, toen er nog 31 paar geteld werd. Voor andere soorten waren geen grote veranderingen in aantal broedpaar.

Ruidhorn

Beheerder: Natuurmonumenten

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Grasland met plassen en broedeilanden

Ruidhorn is een polder gelegen tegen de Waddendijk van Groningen (figuur 3.27), bestaande uit een oostelijk en westelijk deel dat gescheiden wordt door een gas-aanlandingsstation. De polder is ingericht als natuurgebied met onder andere ondiepe plassen, eilandjes en slikranden. Er zijn ten opzichte van 2024 geen grote wijzigingen geweest in het gebied.

Figuur 3.27. Ruidhorn, gelegen tegen de zeedijk. Het gebied wordt in twee delen gesplitst door de gaslocatie. Kluten bevinden zich vrijwel uitsluitend in het westelijke deel. Het broedeiland met de hoogste dichtheid aan nesten is oranje gemarkeerd..

In 2025 was er geen stroomdraad rondom het oranje gemarkeerde eilandje (figuur 3.27) geplaatst. Deze was in 2024 aanwezig en was bedoeld om ganzen van het eilandje te weren, wat ook effect had. Door de afwezigheid van de stroomdraad in 2025 zaten er in de eerste fase van het broedseizoen (tot half mei), weer veel meer ganzen op dit eiland te rusten dan in 2024.

Verder werd het begin van het broedseizoen getekend door een vossenburcht in het westelijke deel van Ruidhorn, tegen de gaslocatie aan. Als gevolg hiervan vestigden Kluten zich in eerste instantie (april) uitsluitend op het oranje gemarkeerde eilandje (figuur 3.27), wat het verst verwijderd was van de burcht. Rond de eerste week van mei werden deze burcht opgeruimd en daarna vond er ook vestiging van Kluten op de andere eilandjes plaats.

Wat helaas nog hetzelfde was als in 2024, was de dijsloot met te hoge oevers die jonge Kluten moeten oversteken om naar het wad toe te kunnen. De trappetjes die in 2024 als noodoplossing door Bob Jonge Poerink waren geplaatst om Klutenkuikens een kans te geven uit de sloot te klimmen, zijn bij het schoonmaken van de sloot verwijderd. Wederom verdronken er jonge Kluten, wat er mede voor zorgde dat het broedsucces, ondanks het grote aantal broedpaar (103) en hoge nestoverleving (Mayfield 89,3%), met 0,04 vliegvlug jong per paar opnieuw zeer laag was. Het gebied fungeert op deze manier als ecologische val: heel aantrekkelijk voor Kluten om een nest te maken, maar jongen hebben niet voldoende foerageermogelijkheid in het gebied zelf en ook geen mogelijkheid om veilig het wad te bereiken waardoor het broedsucces te laag is voor een stabiele populatie.

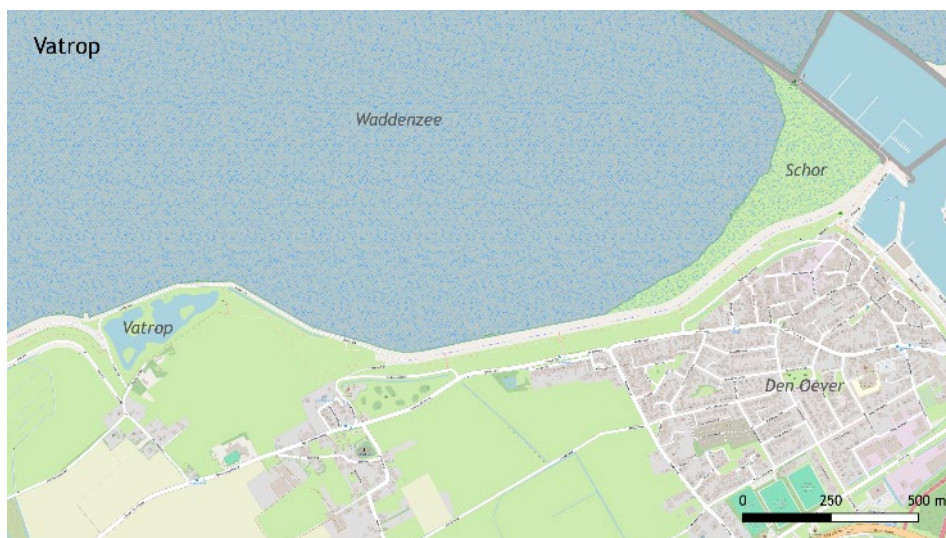
Vatrop

Beheerder: Staatsbosbeheer

Getij-invloed: Semi-buitendijks

Habitattype: Grasland met broedeilanden

Vatrop is een semi-buitendijkse broedlocatie en tevens een hoogwatervluchtplaats (HVP) aan de noordkant van Wieringen (figuur 3.28). Semi-buitendijks houdt hier in dat het slechts door een lage dijk van de Waddenzee gescheiden is en dat er bovendien doorgangen in deze dijk aanwezig zijn. In het gebied zijn in de jaren tachtig twee broedeilanden aangelegd.

Figuur 3.28. Vatrop (links) tegen de zeedijk aan en het buitendijkse schor (rechts) bij Den Oever.

In de loop der jaren na de aanleg van broedeiland Vatrop is het plasje rond het broedeiland dichtgeslibd en verland waardoor een landengte is ontstaan en de toegankelijkheid voor grondpredatoren is toegenomen. In 2025 werden vrijwel alle Klutennesten gepredeerd door een vos, er kwam geel enkel jong groot van de 90 gevestigde broedparen. In de winter van 2025/26 is de landengte die de zeedijk met het broedeiland verbindt open-gegraven om de toegankelijkheid te beperken. Daarnaast zijn de eilanden vrij gemaakt van vegetatie. Door vertraging in het vergunningstraject zijn enkele grotere werkzaamheden uitgesteld tot na het broedseizoen van 2026, zoals het uitbaggeren van de plas, het opbrengen van een nieuw schelpendek en de omleiding van wandelpaden voor recreanten.

Voorafgaand aan het broedseizoen van 2025 is een broedponton dat in de Balgzandpolder lag verplaatst naar de Waddenhaven van Den Oever, op korte afstand van Vatrop. Aanvankelijk was er geen vestiging van kustbroedvogels maar later in het seizoen vestigden zich vier paar Kokmeeuw, vier paar Visdief en één paar Scholekster, met enig broedsucces.

Eanjumer Kolken en Dykshoarne

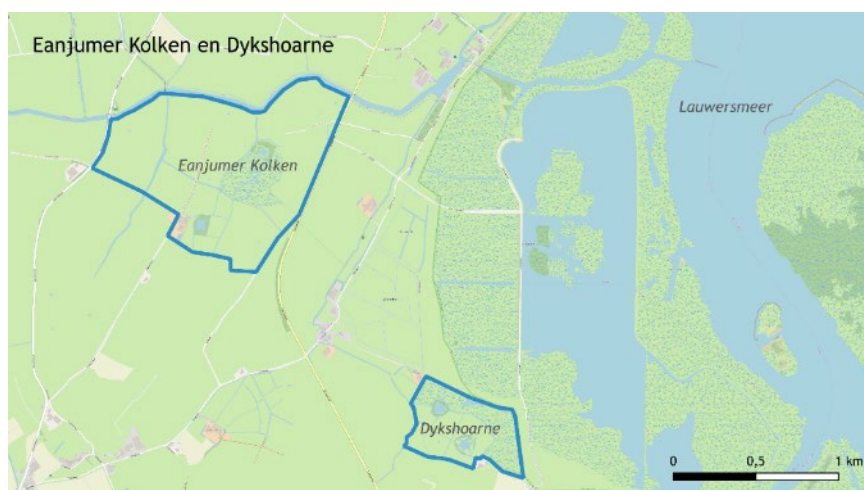
Beheerder: It Fryske Gea

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Grasland

De projectlocatie Eanjumer Kolken en Dykshoarne bestaat uit twee weidevogelgebieden in het binnenland van Friesland, vlakbij het Lauwersmeergebied (figuur 3.29). Het is eigendom van It Fryske Gea en wordt verpacht. Deze pachters beweiden met schapen of rundvee. De gebieden zijn niet toegankelijk voor publiek, wel wordt er langs de Eanjumer Kolken een fietspad en uitkijktoren aangelegd.

De gebieden zijn in de tweede fase van Wij&Wadvogels toegevoegd, waarbij er met name gewerkt wordt aan het vernatten van het gebied. Hiervoor is er een nieuw peilbesluit aangevraagd waarbij er verschillende peilen ingesteld kunnen worden. Hierdoor kan tijdens het broedseizoen het peil omhoog. In combinatie met het aanbrengen van peilscheidingen, inlaten en stuwen moet dit ervoor zorgen dat ook de hoger gelegen percelen vernat kunnen worden en de oude greppels weer vol kunnen stromen.

Figuur 3.29. De begrenzingen van de gebieden Eanjumerkolken en Dykshoarne ten westen van het Lauwersmeer.

De werkzaamheden zijn gestart na het broedseizoen van 2025. De waterhuishouding in de Eanjumer Kolken is aangepast en kleine kunstwerken zoals stuwen zijn besteld. In Dykshoarne kunnen de werkzaamheden vanaf februari 2026 starten, vanwege een actieve particuliere eendenkooi waarvoor er rust in het gebied moet zijn.

Reeds voor de start van Wij&Wadvogels werden deze gebieden door een vrijwilliger volgens de BMP methode geteld. Zodoende is er een meerjarige reeks T0 metingen beschikbaar. In de Eanjumer Kolken zijn Wilde Eend (jaarlijks circa 20 territoria), Kievit (toegenomen tot bijna 40 paar in 2025) en Tureluur (toegenomen tot 25 paar) de meest belangrijke soorten. Dykshoarne is kleiner (figuur 3.29) en fungeert meer als foerageergebied; de aantallen broedvogels zijn hier dan ook lager. Desondanks komen er wel onder andere diverse eenden en enkele Scholeksters tot broeden.

Er wordt in de gebieden geen gebruik gemaakt van rasters om predatoren te weren. Wel worden vossen bejaagd met lichtbakken en weggevangen met behulp van klepvallen.

Klutenplas

Beheerder: Het Groninger Landschap

Getij-invloed: Binnendijks

Habitattype: Grasland met plassen en broedeilanden

De Klutenplas is een binnendijks brakwatergebied van 17 ha, gelegen aan de Groninger Noordkust (figuur 3.30). Dit gebied ontstond in 1986 als gevolg van kleiwinning voor het ophogen van de zeedijk. Aanvankelijk was het gebied zes hectare groot, maar in 2005 is er aan de westkant een stuk landbouwgrond aangekocht en ingericht als natuur.

Figuur 3.30. De Klutenplas, gelegen tegen de Groninger zeedijk, met aan de noordkant kwelders.

In 2014 vond er een herinrichting plaats is het kader van het project ‘Rust voor Vogels, Ruimte voor mensen’ van Vogelbescherming Nederland. Hierbij is er een pompemaal geplaatst waarmee er periodiek zout water het gebied in wordt gelaten. Daarnaast zijn er toen struweel en bomen uit het oostelijke deel verwijderd en is er een stroomraster geplaatst. Dit raster werd in 2019 verhoogd met een extra stroomdraad. Daarnaast zijn er in zowel 2021 als 2024 nieuwe schelpenlagen aangebracht op de broedeilandjes. Een uitgebreidere beschrijving van dit gebied, inclusief alle tussentijdse wijzigingen in beheer en inrichting, is te vinden de jaarrapportages over dit gebied (o.a. de Boer 2026).

Anders dan de naam wellicht doet vermoeden, is Kokmeeuw de meest talrijke broedvogel met 639 paar in 2025. Daarna zijn Kluut (85 paar) en Visdief (51 paar) de meest voorkomende soorten. In 2024 lagen de aantallen op een vergelijkbaar niveau. Kokmeeuw en Visdief, die op het eiland in het oostelijke deel broeden, hadden een goed broedsucces met respectievelijk 0,88 en 0,96 jong per paar.

Bij de Kluten, die overwegend in het westelijke deel broeden, verliep het broedseizoen met een broedsucces 0,18 jong per paar minder goed. Sinds enkele jaren is predatie door bruine rat hier een probleem, deze worden zoveel mogelijk bestreden. Daarnaast werden er sporen van vos in het westelijke deel gevonden. In het najaar van 2025 is er een nieuw fijnmazig raster geplaatst. Dit is ingegraven in de bodem, zodat vossen en andere predatoren er niet onderdoor kunnen. Hierboven en aan de buitenzijde zijn ook weer stroomdraden aangebracht. Omdat kuikens vanwege de maaswijdte niet meer door het raster kunnen, is er een springplank gemaakt waarlangs ze het gebied eventueel kunnen verlaten.

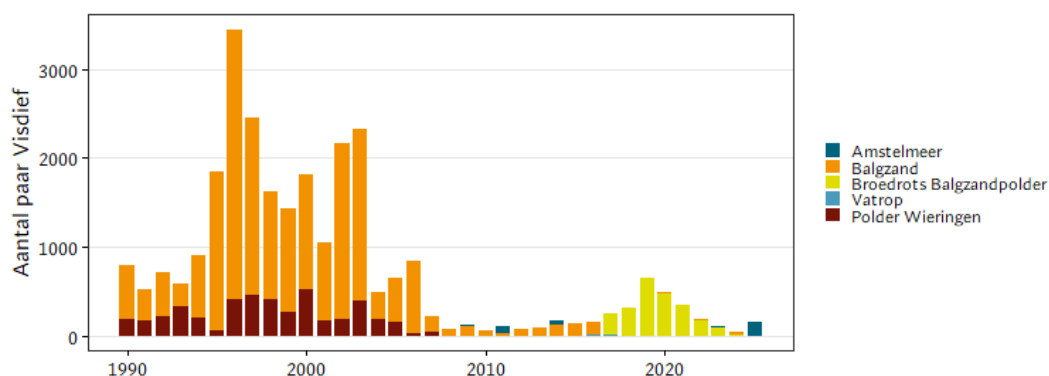
4 Projectgebieden uitgelicht

4.1 Kop van Noord-Holland

De Noord-Hollandse Waddendijk strekt met een lengte van 24 km van Den Oever tot Den Helder. Aan weerszijden van de dijk, dus zowel binnen- als buitendijks, liggen enkele natuurlijke en aangelegde broedlocaties voor kustbroedvogels. Van oost naar west gaat het op het Schor bij Den Oever, Vatrop, Normerven, broedeilanden in het Amstelmeer, enkele schorren langs de Balgzanddijk en de Balgzandpolder met de Broedrots. Veel van deze broedlocaties zijn in het kader van Wij&Wadvogels meerdere jaren onderzocht.

4.1.1 Aantallen broedvogels

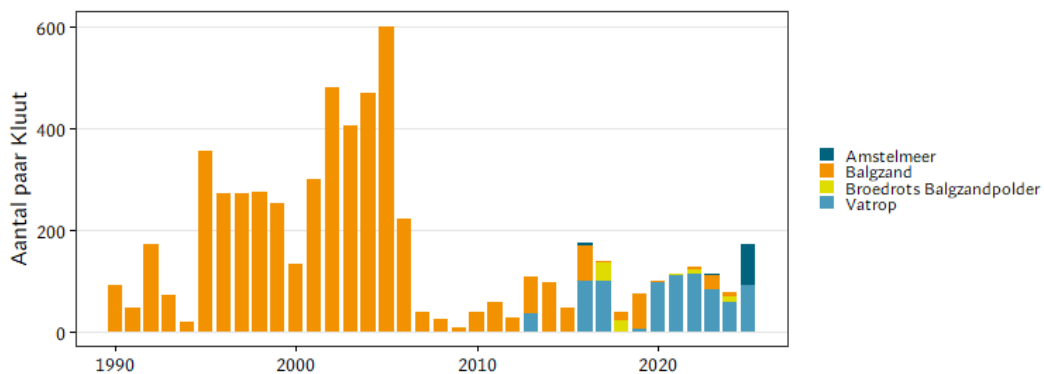
Niet heel lang gelden floreerde de populaties kustbroedvogels nog volop langs de Noord-Hollandse Waddenkust, maar daar is anno 2025 niet veel meer van over. Vanaf 1994 koloniseerde Visdieven massaal het Balgzand. In het piekjaar 1996 oversteeg het aantal de 3000 paar (figuur 4.1). Vanaf 2004 liep het aantal echter ver terug met tot 2016 jaarlijks ongeveer 100 paar. In 2016 werd de Broedrots in de Balgzandpolder aangelegd, een 5 meter hoog broedplatform met schelpendek. In het seizoen van 2017 verhuisde de Visdieven van het Balgzand naar de Broedrots. In het eerste jaar ging het om 250 paar Visdieven en andere sterns. Het aantal Visdieven groeide aan tot ruim 650 paar in 2019 waarmee de regio weer van betekenis was voor deze soort. Een combinatie van predatie door Bruine rat en vogelgriepuitbraken zorgde er echter voor dat de populatie wederom instortte. In recente jaren broeden nog kleinere aantallen Visdieven op de Broedrots.

Figuur 4.1. Verloop van de broedaantallen van Visdief langs de Noord-Hollandse Waddenkust.

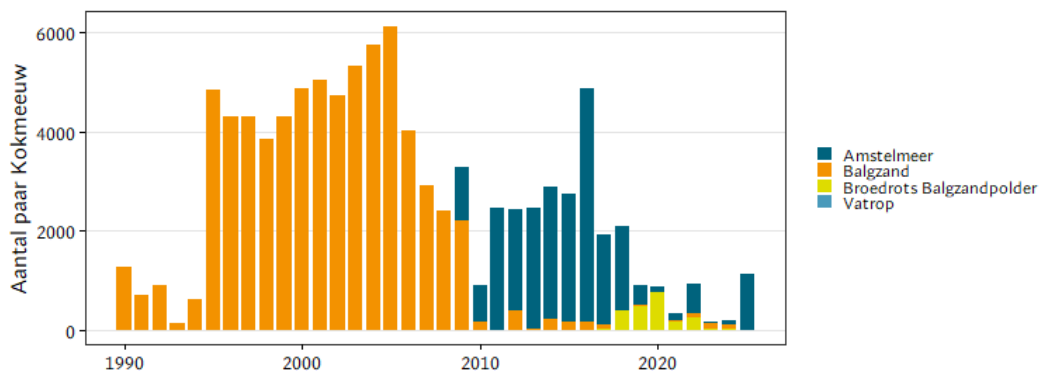
De Kluut laat op het Balgzand een vergelijkbaar patroon zien als Visdief, hoewel de aantallen in de piekjaren iets langer aanhielden. Het beste jaar was 2005 met ruim 600 paar op het Balgzand (figuur 4.2). Daarna zakte de populatie snel in elkaar en sinds 2007 is het aantal niet meer boven de 100 gekomen. Ook Kluten wisten de nieuw opgeleverde Broedrots in 2017 te vinden met 36 paar. Sindsdien is het er een onregelmatige broedvogel in klein aantal.

Het aantal Kluten dat een broedpoging start op het broedeiland van Vatrop is voor de soort relatief stabiel en fluctueert in recente jaren tussen de 56 en 113 paar. Wanneer de broedpoging mislukt verspreiden paren zich langs een Noord-Hollandse Waddenkust voor een tweede poging.

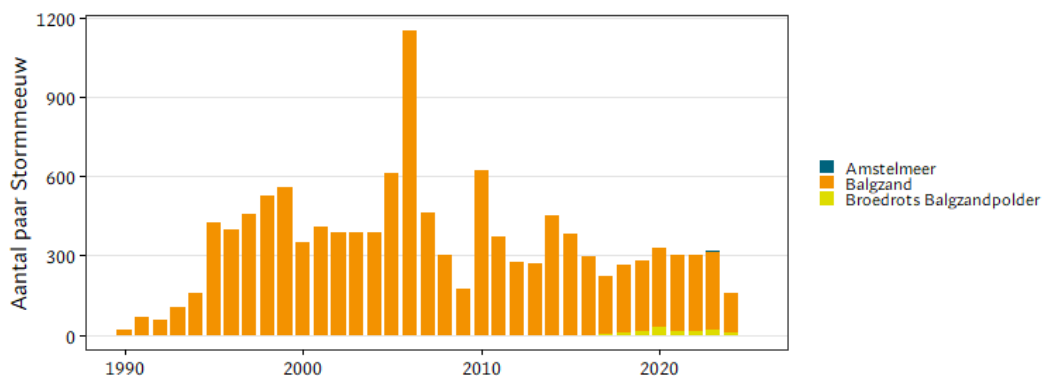
Figuur 4.2. Verloop van de broedaantallen van Kluut langs de Noord-Hollandse Waddenkust.

In de piekjaren voor kustbroedvogels op het Balgzand deden de Kokmeeuwen goed mee. Van 1995 tot 2006 zat er een grote kolonie van meer dan 4000 paar op het Balgzand waarvan het aantal in piekjaar 2005 boven de 6000 kwam (figuur 4.3). Het aantal nam echter af en op deze afname volgde een verhuizing naar het Amstelmeer. Daar zette de kolonie zich enkele jaren voort, met in de meeste jaren nog boven de 2000 paar. Maar ook in het Amstelmeer was deze kolonie na 2018 geen vanzelfsprekendheid meer en decimeerde waarmee grote kolonies uit de regio verdwenen.

Figuur 4.3. Verloop van de broedaantallen van Kokmeeuw langs de Noord-Hollandse Waddenkust.

Stormmeeuw is al jaren een vrij talrijke broedvogel op het Balgzand en is, samen met Scholekster, eigenlijk de enige kustbroedvogel die zich nog redelijk heeft weten te handhaven op het Balgzand (figuur 4.4 en 4.5). Hoewel, als de daling die zich in 2024 voordeed doorzet is het voor deze soort mogelijk ook een aflopende zaak.

Figuur 4.4. Verloop van de broedaantallen van Stormmeeuw langs de Noord-Hollandse Waddenkust.

Figuur 4.5. Stormmeeuwen broeden onderaan de Balgzanddijk in een lintvormige kolonie op de grens van verharding en kwelder (foto: Bram Ubels).

4.1.2 Reproductie

Het broedsucces van kustbroedvogels is zo goed mogelijk gevolgd, maar de beschikbare gegevens laten samengevat een beeld zien dat ver onder de maat is voor de instandhouding van populaties. Van 2009 tot 2014 vlogen op het Balgzand geen jongen Visdieven uit (tabel 4.1). Als oorzaken werden overstroming en predatie van vogels genoemd maar de aanwezigheid van vossen is in de regio ook al jaren een probleem. De Broedrots is wat dat betreft een veiligere broedplaats, ware het niet dat bruine ratten en meeuwen vaste gasten zijn waardoor er in de meeste jaren niet veel van uitvliegen kwam. 2025 was een relatief goed jaar met 0,33 uitgevlogen jong per paar. Op een broedponton in de Balgzandpolder was het broedsucces ook relatief goed. Dit biedt hoop voor het aangelegde Broedfort in het Amstelmeer. Het ponton is in 2024 naar de Waddenhaven van Den Oever verplaatst.

Tabel 4.1. Broedsucces van Visdief langs de Noord-Hollandse Waddenkust. Aangegeven staat het aantal paar in de kolonie, het aantal jongen dat vliegvlug werd en het aantal vliegvlugge jongen per paar.

gebied	jaar	paar	vliegvlug	j per paar	gebied	jaar	paar	vliegvlug	j per paar
Balgzand	2009	101	0	0,00	Balgzandpolder	2013	17	2	0,12
Balgzand	2010	51	0	0,00	Balgzandpolder	2022	10	2	0,20
Balgzand	2011	13	0	0,00	Broedrots	2020	240	0	0,00
Balgzand	2012	66	0	0,00	Broedrots	2021	169	11	0,07
Balgzand	2013	63	0	0,00	Broedrots	2022	87	20	0,23
Balgzand	2014	155	0	0,00	Broedrots	2023	41	0	0,00
Balgzandpolder	2011	8	4	0,50	Broedrots	2025	45	15	0,33
Balgzandpolder	2012	11	7	0,64	Normerven	2005	125	125	1,00*

*Schatting

Ook de Kluten presteren langs de Noord-Hollandse Waddenkust onder de maat voor een levensvatbare populatie op langere termijn. De successen zijn schaars (tabel 4.2). In de beginjaren van Wij&Wadvogels liet Vatrop zien dat het redelijk goed kan gaan maar de afgelopen drie seizoenen bracht de kolonie geen enkel jong groot. In 2024 werd de kolonie grotendeel gepredeerd door een paartje Eksters dat in een naastgelegen bosje broedden. In

2025 werd de kolonie gepredeerd door een vos. Op het Balgzand is het broedsucces erg laag, en daar speelt vos een grote rol in.

Tabel 4.2. Broedsucces van Kluut langs de Noord-Hollandse Waddenkust. Aangegeven staat het aantal paar in de kolonie, het aantal jongen dat vliegvlug werd en het aantal vliegvlugge jongen per paar.

gebied	jaar	broedpaar	vliegvlug	j per paar	gebied	jaar	broedpaar	vliegvlug	j per paar
Amstelmeer	2025	80	5	0,06	Den Oever	2023	50	0	0,00
Balgzand	2009	6	0	0,00	Den Oever	2024	63	29	0,46
Balgzand	2010	35	0	0,00	Normerven	2005	55	55	1,00*
Balgzand	2012	26	4	0,15	Vatrop	2020	96	49	0,51
Balgzand	2013	73	0	0,00	Vatrop	2021	109	22	0,20
Balgzand	2014	133	20	0,15	Vatrop	2022	130	43	0,33
Balgzand	2023	51	10	0,20	Vatrop	2023	83	0	0,00
Balgzand	2024	28	0	0,00	Vatrop	2024	56	0	0,00
Broedrots	2022	9	2	0,22	Vatrop	2025	90	0	0,00

*Schatting

4.1.3 Dispersie

In de jaren 2022-2025 was het broedeiland van Vatrop en het nabijgelegen Schor de enige locatie met een Klutenkolonie bij aanvang van het broedseizoen langs de Noord-Hollandse Waddenkust. De kolonie is echter kwetsbaar en de afgelopen drie jaar mislukte daar de eerste broedsels. Een klein deel van de Kluten startte na mislukken een tweede broedsel in Vatrop maar de meeste verspreidden zich langs de Noord-Hollandse Waddenkust voor een tweede poging. In 2023 deed grofweg de helft een tweede poging langs Het Schor van Den Oever bij Vatrop buitendijks om de hoek, en de andere helft op het Kooyhoekschor van het Balgzand, hemelsbreed 13 km naar het westen. In 2024 mislukte de eerste legsel in Vatrop ook maar bleven Kluten in de buurt hangen, langs het Schor en de Waddenhaven van Den Oever om een poging te herhalen. In 2025 vertrokken de Kluten na te zijn gepredeerd in Vatrop naar het Moeraseiland in het Amstelmeer, hemelsbreed 9,5 km. Het laat zien dat Kluten in de regio uitwijken naar verschillende broedlocaties langs de Noord-Hollandse Waddenkust wanneer het eerste legsel mislukt. Aangelegde broedgelegenheid speelt daarbij een cruciale rol.

4.2 Ferwert en Blije

Sinds de vestiging van de vos op Noard-Fryslân Bûtendyks in de tweede helft van de jaren negentig is het met de koloniebroedvogels snel achteruitgegaan (Koopman 2003, Bos *et al.* 2015). Ook de extensivering van het kwelderbeheer heeft negatieve effecten gehad, omdat de kwelders daardoor zijn verruigd. De aanwezigheid van grote aantallen ganzen tot eind mei zorgt er in de zomerpolders juist voor dat de vegetatie tot ver in het broedseizoen laag is. Hierdoor zijn de zomerpolders aantrekkelijker geworden voor pionierssoorten dan de kwelder, maar door de aanwezigheid van predatoren is het broedsucces vaak laag.

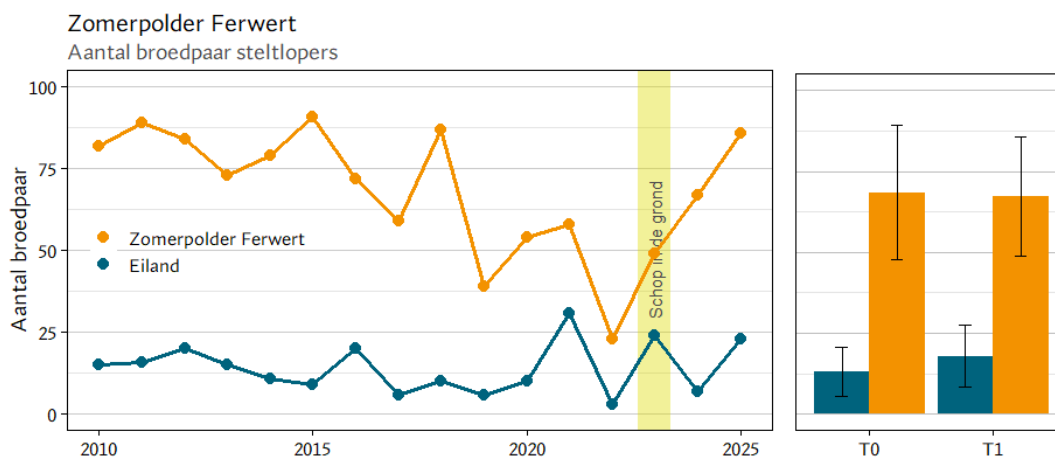

Figuur 4.6. Ligging van het 'eiland' (oranje) weergegeven op een satellietfoto.

De belangrijkste ingreep om hier verandering in te brengen is de aanleg van een "eiland" tegen de zomerdijk aan (figuur 4.6). In 2023 is begonnen met de aanleg, maar was het eiland nog droog te bereiken. Sinds 2024 is het echt een eiland en in 2025 was ook de vegetatie beter onder controle. Naast de aanleg van het eiland, wordt er samen met de pachters gewerkt aan het verbeteren van het begrazingsregime voor de rest van het gebied, met name de zomerpolders.

4.2.1 Aantallen broedvogels

Het eiland bevindt zich het BMP gebied "Zomerpolder Ferwert". Het aantal territoria van steltlopers (Kievit, Grutto, Tureluur, Kluut en Scholekster) is zowel in het gehele BMP gebied als op uitsluitend het aangelegde eiland niet toe- of afgenomen sinds de aanleg wanneer de T0 fase teruggaat tot 2010 (figuur 4.7). Wel geldt dat in het gehele BMP gebied er een sterke afname plaatsvond, met name van 2021 naar 2022, die daarna gelijktijdig met de aanleg van het eiland weer volledig hersteld is tot op het niveau van 2010-2015. Op de locatie van het eiland zelf is dit patroon echter niet terug te zien, waardoor er geen aanwijzing is dat de aanleg van het eiland verantwoordelijk was voor de stijging.

Figuur 4.7. Aantal territoria van steltlopers (Kievit, Grutto, Tureluur, Kluut en Scholekster) voor de periode 2010 – 2025 op uitsluitend het perceel waarvan een eiland is gemaakt (blauw) en in het gehele BMP gebied waar het eiland onder valt (oranje). De staafdiagrammen geven de gemiddelde aantallen (inclusief standaard deviatie) weer in de periode voor (T0) en na (T1) de ingrepen.

4.2.2 Reproductie

Door de omvang van het gebied en de mobiliteit van jonge steltlopers, is het moeilijk om het broedsucces te bepalen. De nestoverleving is eenvoudiger en betrouwbaarder te meten. Op het westelijke deel wordt dit sinds 2024 intensief gedaan (tabel 4.3) in het kader van een begrazingsexperiment. Hierbij wordt er onder andere gekeken naar vertrapping van nesten door vee. Op dit deel van de kwelder is de nestoverleving relatief hoog. Aan de oostkant van de kwelder vind veel predatie plaats en is de nestoverleving zeer laag, net als in de zomerpolder.

Op het perceel waar een eiland van gemaakt is, was de nestoverleving voor de ingreep redelijk met 41% (tabel 4.3). In 2024 waren er weinig vogels op het eiland, waarschijnlijk doordat het perceel behoorlijk verruigd was, en werden er ook geen nesten gevonden. In 2025 konden er wel nesten gevolgd worden. Hier zijn camera's bij geplaatst (figuur 4.8 en 4.9) om eventuele predatoren in beeld te krijgen, maar de nesten kwamen allemaal succesvol uit. Ondanks dat grondpredatoren in staat zijn om over te zwemmen naar het eiland, lijkt de barrièrewerking van het water dus wel effect te hebben gehad.

Tabel 4.3. De Mayfield nestoverleving van steltlopers op verschillende delen van Noord-Fryslân Bûtendyks. Het aantal nestdagen waarop de berekening gebaseerd is staat tussen haakjes weergegeven. De nesten van "kwelder west" zijn 2 tot 4 km van het aangelegde eiland verwijderd. Hier worden veel nesten gevolgd in het kader van een begrazingsexperiment. "Kwelder oost" is een gebied van 500 m tot 3 km ten noordoosten van het eiland.

Locatie	2020-2023	2024	2025
Kwelder west	59,6 (99)	81,2 (1401)	67,9 (979)
Kwelder oost	4,7 (339)	0,02 (56)	-
Eiland	41,0 (99)	-	100 (166)
Zomerpolder	16,9 (101)	-	-

Figuur 4.8. Kluut op het broedeiland bij een gemarkeerd nest met pas uitgekomen jongen. Op de achtergrond zit nog een Kluut te broeden (foto: Petra Manche).

4.2.3 Dispersie

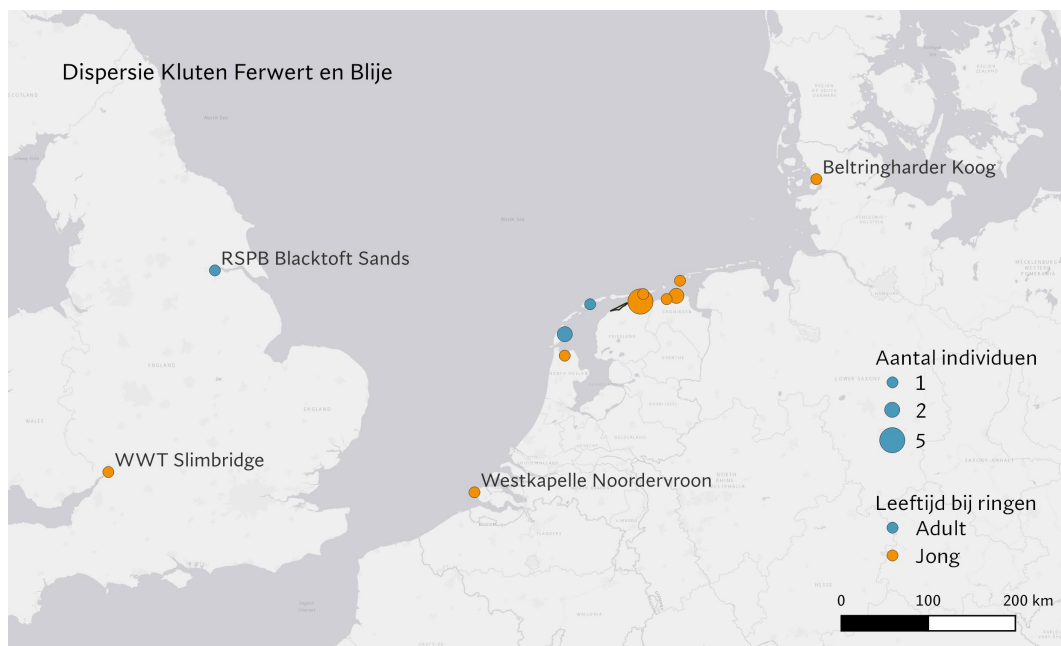
In 2025 werd er tijdens de bezoeken aan het eiland een Kluut met alleen een metalen ring waargenomen. Deze liet zich niet goed benaderen en het was ook onzeker bij welk nest deze vogel hoorde. Aflezen en/of er gericht op vangen was daardoor niet mogelijk. Op 21 mei is er een kleine vangactie uitgevoerd op drie willekeurige nesten; hierbij werden twee ongeringde Kluten gevangen die vervolgens kleurringen gekregen hebben. Andere geringde Kluten zijn niet waargenomen in 2025. In eerdere jaren werden er wel Kluten afgelezen die in het gebied zelf zijn geringd (3 individuen) en één Kluut die als jong in Frankrijk werd geringd.

Ook kwam er in 2025 een gekleurringde Grutto in beeld dankzij een nestcamera (figuur 4.9). Deze werd in 2021 als jong op Ameland (Hollum) geringd door Jan de Jong. Andere waarnemingen van deze vogel komen uit 2023: eerst werd de Grutto in maart afgelezen in in Spanje (Laguna de la Nava) en vervolgens in juni twee keer op Ameland bij Ballum.

Figuur 4.9. Gekleurringde Grutto, die eerder broedend voor de camera zat, loopt met een jong van 12 dagen oud voor de camera langs. Op de achtergrond loopt de ongeringde partner met een tweede jong (foto: Petra Manche).

In eerdere jaren van Wij&Wadvogels zijn er 13 adulte en 72 jonge Kluten in het gebied geringd. Sommige hiervan zijn in de loop der jaren weer teruggezien op de kwelder van Noard-Fryslân Bûtendyks, maar hierbij was het niet duidelijk of ze daar een broedpoging deden. Ook op andere plekken zijn vogels van Noard-Fryslân Bûtendyks teruggezien, regelmatig met opmerkingen van de waarnemers over nestbouw of de aanwezigheid van jongen, waardoor het wel duidelijk is dat het daadwerkelijk om dispersie naar een ander broedgebied gaat. Ook zijn er vogels waarvan zulke aanvullende informatie niet is doorgegeven, maar die veelvuldig tijdens het broedseizoen in één gebied worden teruggezien, zodat het ook aannemelijk is dat het om een broedvogel gaat. In figuren 4.10 en 4.11 is weergegeven op welke locaties de Kluten van Noard-Fryslân Bûtendyks als (zeer waarschijnlijke) broedvogel zijn teruggezien. Het gaat hierbij om twee locaties in Engeland, twee in Duitsland, één in Zeeland en verder vooral veel locaties in het Nederlandse Waddengebied. Het nabijgelegen Peazemerlannen heeft met de aanleg van een broedeiland zeker vijf individuen van Noard-Fryslân Bûtendyks aangetrokken. Ook op de projectlocaties Amstelmeer, Klutenplas, Ruidhorn en het broedeiland in de Westerplas op Schiermonnikoog werden Kluten teruggezien.

Figuur 4.10. Broedlocaties van Kluten die geringd zijn op projectlocatie “Ferwert en Blije” (Noard-Fryslân Bûtendyks). De kleur geeft de leeftijd van de Kluut aan ten tijde van het ringen. De grootte van de stip geeft het aantal individuen weer.

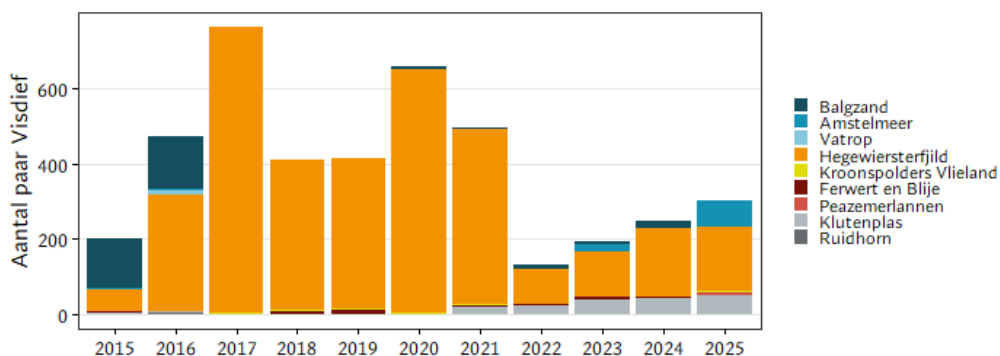
Figuur 4.11. Broedlocaties in het Waddengebied van Kluten die geringd zijn op projectlocatie “Ferwert en Blije” (Noard-Fryslân Bûtendyks, in geel weergegeven). De kleur van de stip geeft de leeftijd van de Kluut aan ten tijde van het ringen. De grootte van de stip geeft het aantal individuen weer.

5 Soorten uitgelicht

5.1 Visdief

5.1.1 Aantallen en broedsucces

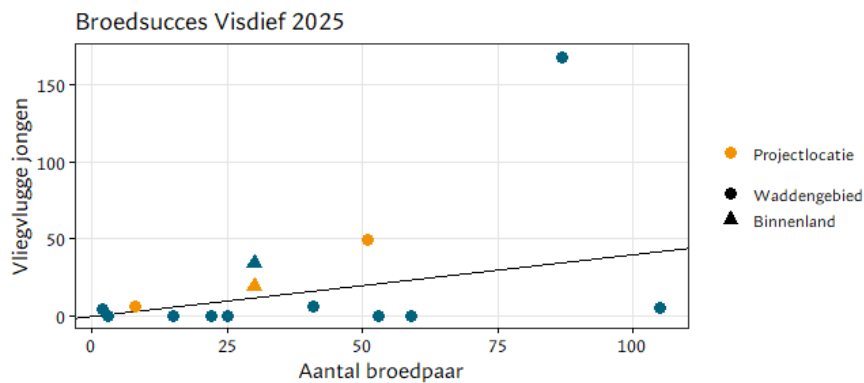
Van de projectlocaties in het Waddengebied herbergt Hegewiersterfjild verreweg de grootste aantallen Visdieven (figuur 5.1). Er vond hier (en op vele andere locaties) in 2022 wel een grote daling in aantal broedpaar plaatst. Vogelgriep zorgde dat jaar voor sterfte onder diverse vogelsoorten in het gebied (Manche et al. 2024). Daarnaast bood de nabijgelegen Vismigratierivier in dat seizoen een aantrekkelijk alternatief waar veel Visdieven op af kwamen. Doordat het niet mogelijk was is om daar ringen af te lezen, kan echter niet vastgesteld worden of hier ook Visdieven van Hegewiersterfjild tussen zaten. Sindsdien zijn de aantallen over het geheel en in het gebied weer toegenomen, net als in het Amstelmeer en in de Klutenplas. In de gehele Waddenzee lag het aantal broedpaar in 2024 op 3090 paar, daarmee zijn de projectlocaties goed voor circa 10% van de populatie.

Figuur 5.1. Aantal paren Visdieven per jaar op de projectlocaties in het Waddengebied. Projectlocaties in het binnenland, zoals de Zwagermieden, zijn hierin niet meegenomen.

Van drie projectlocaties, Peazemerlannen, Klutenplas en het binnenlandse Zwagermieden, is het broedsucces van 2025 bekend. Dit was voor alle gebieden voldoende voor een stabiele populatie (oranje, figuur 5.2). Veel andere gebieden in het Waddengebied hadden een te laag broedsucces voor een stabiele populatie. Een positieve uitzondering was de kolonie op broedponton Sternstee in Lauwersoog, waar 87 paar samen 168 jongen groot kregen. Dit ponton is aan het eind van het seizoen helaas lek geworden en inmiddels gesloopt. Het is nog onduidelijk waar deze kolonie in 2026 terecht kan.

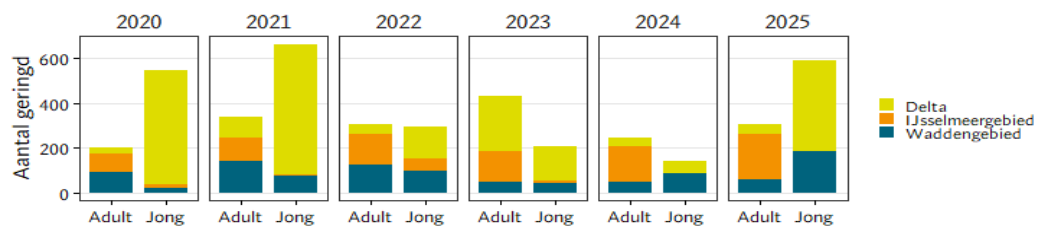
Twee broedparen hadden zich in 2025 al op het dak van het nieuw gebouwde Wereld Erfgoedcentrum (WEC) in Lauwersoog gevestigd. Dit dak is normaal gesproken toegankelijk voor bezoekers, maar moest vanwege de Visdieven worden afgesloten. Hierover werd ook geschreven in het Dagblad van het Noorden onder de titel: “Visdieven bewaken nest op Werelderfgoedcentrum Lauwersoog als fort. Bezoekers tot bloedens toe gepikt op loopdak” (Dekker 2025). Aangezien de inrichting van het dak zeer geschikt is voor Visdieven, zullen hier de komende jaren waarschijnlijk meer paartjes een broedpoging gaan doen. Zeker nu de kolonie van Sternstee een nieuwe broedplek moet gaan zoeken.

Figuur 5.2. Het aantal broedpaar en vliegvlugge jongen in verschillende kolonies in Noord-Nederland. Kolonies die onder de projectlocaties van Wij&Wadvogels vallen zijn in oranje weergegeven. Daarnaast is er onderscheid gemaakt tussen kolonies in het Waddengebied (cirkel) en in het binnenland (driehoek). De diagonale lijn geeft het minimaal benodigde aantal jongen voor een stabiele populatie weer (0,4 jong per paar, Koffijberg et al. 2021).

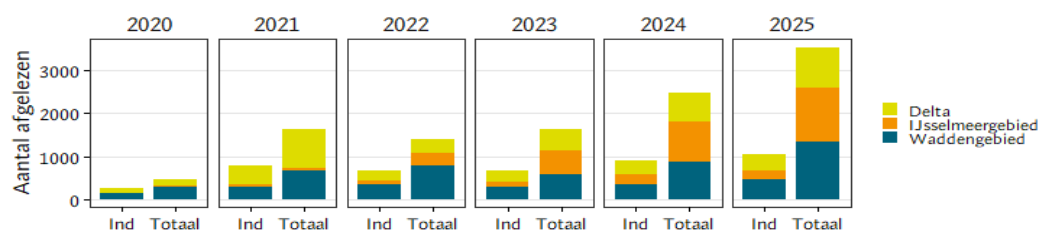
5.1.2 Ringonderzoek

In 2025 zijn er veel meer jonge Visdieven geringd dan in de recente voorgaande jaren. Met name in de Delta, maar ook in het Waddengebied (figuur 5.3). Dat laatste is met name verklaren door het grote aantal jongen dat op Sternstee groot werd. In combinatie met de onzekerheid over de toekomst van deze locatie, is er gekozen om een groot deel van de jongen te ringen zodat in latere jaren gevolgd kan worden waar deze jongen zich vestigen.

Figuur 5.3. Aantal geringde Visdieven per jaar, uitgesplitst naar leeftijd en regio.

Bij het aantal aflezingen zien we vooral een grote stijging in het totaal aantal meldingen, de stijging in het aantal unieke individuen is beperkt (figuur 5.4). Er waren met name aan na afloop van het broedseizoen veel fanatieke vrijwillige waarnemers actief op verzamelplekken van Visdieven zoals de haven van Medemblik, de Oostvaardersdijk bij Almere (figuur 5.5) en de Schermpier bij Delfzijl. Daarnaast leverden de vele geringde jongen in Lauwersoog ook tijdens het broedseizoen al veel aflezingen op, doordat deze kolonie vanaf de oever goed te observeren was.

Figuur 5.4. Aantal afgelezen kleuringen van Visdieven per jaar in de verschillende regio's. Hierbij is zowel het aantal unieke individuen weergegeven als het totaal aantal waarnemingen.

Figuur 5.5. Visdieven langs de Oostvaardersdijk bij Almere op 23 juli 2025 (foto: Jan Sleurink).

De afgelopen jaren zijn de Visdieven in het binnenland van Friesland, het IJsselmeergebied en een groot deel van het Waddengebied geringd met witte codevlaggen met daarop drie letters en/of cijfers. De beschikbare combinaties zijn nu op, waardoor er vanaf 2026 overgestapt moet worden op een nieuw kleurringschema. Dit zullen witte ringen of vlaggen met daarop vier tekens gaan worden. Dit maakt het aflezen waarschijnlijk iets moeilijker, maar hiermee kunnen we weer tientallen jaren vooruit wat betreft mogelijke inscripties.

5.1.3 Status zenderonderzoek Visdieven

Het zenderonderzoek aan Visdieven vond plaats in 2021 en 2022. De verzamelde gegevens zijn gebruikt in een artikel, zoals in het vorige jaarrapport benoemd werd. Dit artikel “The small pelagic fish food landscape and its use by common terns *Sterna hirundo* in the Wadden Sea”, is in mei 2025 gepubliceerd in *Marine Biology* (Maathuis *et al.* 2025). Hierin komt het zenderonderzoek aan Visdieven terug, het dieetonderzoek met camera's en eDNA van feces, en de resultaten van de vliegtuigtellingen die in 2022 zijn uitgevoerd.

In dit artikel gaat het uitsluitend om de Visdieven die in het Waddengebied broeden. Vogels in het binnenland maken echter ook gebruik van de Waddenzee en Noordzee. Hierover wordt een artikel geschreven wat naar verwachting in 2026 in het tijdschrift *Limosa* gepubliceerd zal worden. Daarnaast wordt gewerkt aan een artikel over de maximale foerageerafstand van Visdieven met jongen.

In de Zwagermieden werd, net als in voorgaande jaren, een Visdief met zender uit 2021 waargenomen. Deze kwam veelvuldig in beeld op de nestcamera's die op het vlot geplaatst waren. De zender zit nog goed op de vogel, maar is niet meer op afstand uit te lezen. Het bleef het hele seizoen onduidelijk of de vogel een nest had en zo ja, welk nest. Hierdoor lukte het niet om de vogel terug te vangen om de zender te verwijderen.

5.2 Dwergstern

5.2.1 Aantallen en broedsucces

Op de projectlocaties broeden geen Dwergsterns, deze soort beperkt zich duidelijk tot de stranden van de Waddeneilanden. Hier was het broedsucces in 2025 zeer laag. Op de stranden van Vlieland, Ameland en Terschelling gingen veel nesten in de eifase verloren door

overstromingen, wind en zware neerslag. Op Vlieland werden helemaal geen jongen groot; na de mislukte broedpoging verlieten de Dwergsterns het eiland. Op het strand van Ameland gebeurde hetzelfde met de circa 50 broedpaar (Lodewijks & Saathof 2025), maar vervolgens konden de Dwergsterns aan de Waddenzeekant, op de Feugelpôle, toch nog enkele jongen groot krijgen (Krol 2025). Wel bleef het broedsucces met circa 0,05 jong per paar alsnog zeer laag op Ameland.

Op Terschelling werden ook slechts enkele jongen groot. Naast overstromingen hadden de Dwergsterns hier ook te maken met een verwilderde kat in één van de kolonies (Ellens 2025). Op Griend werden elf legsels gevonden en hier werden tijdens observaties ook minimaal twee redelijke grote jongen waargenomen. Uiteindelijk zijn er geen jongen vliegvlug geworden, waarschijnlijk door hoog water, maar predatie kan niet worden uitgesloten (Veen & Faber 2025). En ook op Rottumerplaat werden geen jongen groot, hier kwamen de Dwergsterns niet verder dan de eifase (figuur 5.6). Begin juni werden nesten al binnen een dag gepredeerd. Later in juni was er bij de noordoostpunt toch kolonie van circa 15 paar ontstaan, maar tijdens het hoge water van 23 juni spoelde de eieren weg waarna het broedseizoen hier ten einde was (Huijgens & Oosterhoff 2025).

Figuur 5.6. Broedende Dwergstern op Rottumerplaat (foto: Bram Ubels).

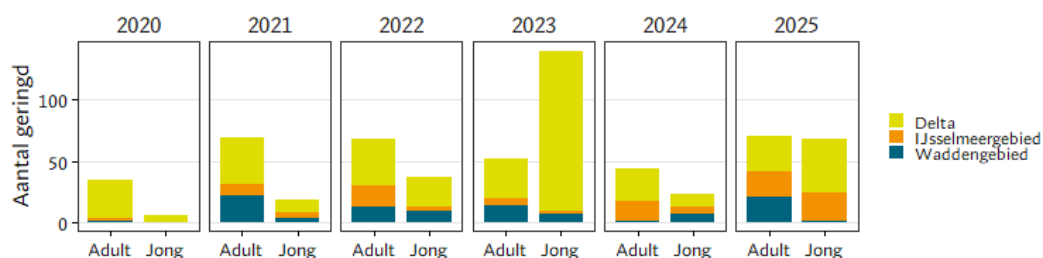
Ook elders in de internationale Waddenzee was het een slecht broedseizoen. In Denemarken werden slechts zeven jongen vliegvlug op een totaal van bijna 200 broedpaar (pers med Ulf Berthelsen). Ook hier speelde stormachtig weer met de bijbehorende overstromingen en zandverstuivingen een grote rol. In de meer beschutte kolonies vond veel predatie plaats.

In 2024 werden er in het Waddengebied aan het eind van het broedseizoen veel jonge Dwergsterns met kleurringen uit Polen waargenomen. Hier broeden de Dwergsterns in het binnenland langs de rivieren. In 2025 werd er voor zover bekend geen enkel jong uit Polen gemeld. Het is niet zeker of dit volledig te wijten is aan een slecht broedseizoen of dat de

ringinspanning lager was dan in 2024. In Litouwen was het wel met zekerheid een slecht broedseizoen doordat de waterstand in de rivieren zeer hoog was. Dit zorgde ervoor dat de zandbanken waar normaal gesproken op gebroed wordt overstroomden (pers med Ulf Berthelsen).

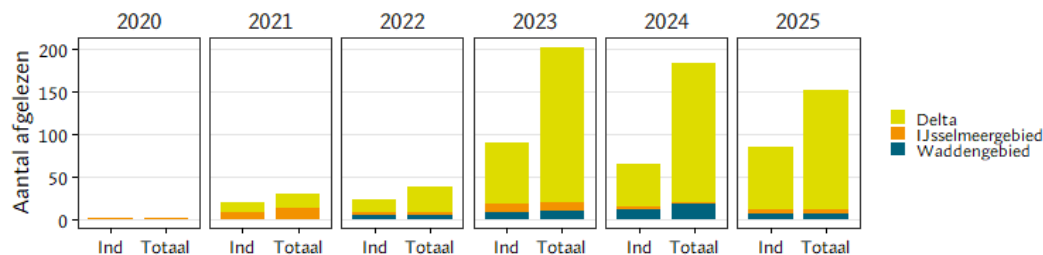
5.2.2 Ringonderzoek

Vanwege het slechte broedsucces, werd er in het Waddengebied in 2025 slechts één jong gekleurringd (figuur 5.7). In de Delta en het IJsselmeergebied ging het beter en daar konden wel tientallen jongen geringd worden. Adulten werden in alle regio's in ongeveer gelijke mate geringd, maar in het Waddengebied zijn wel alle vangsten afkomstig van Terschelling waarmee de spreiding over de betreffende regio dus zeer beperkt is.

Figuur 5.7. Aantal geringde Dwergsterns per jaar, uitgesplitst naar leeftijd en regio.

Het totaal aantal aflezingen lag laat de laatste twee jaar een negatieve trend zien (figuur 5.8). Het aantal verschillende individuen dat werd afgelezen lag in 2025 wel hoger dan in 2024. In het IJsselmeergebied werd meer afgelezen dan in 2024. Maar de overgrote meerderheid van de aflezingen komt nog steeds uit de Delta, waar ook de meeste vogels worden geringd.

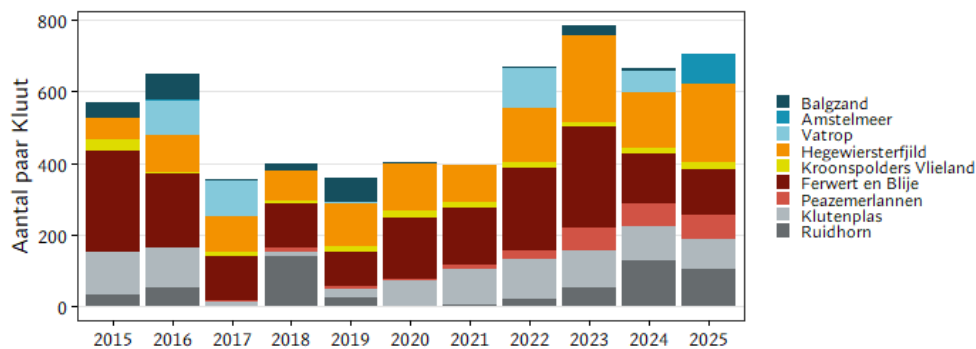

Figuur 5.8. Aantal afgelezen kleuringen van Dwergsterns per jaar in de verschillende regio's. Hierbij is zowel het aantal unieke individuen weergegeven als het totaal aantal waarnemingen.

5.3 Kluut

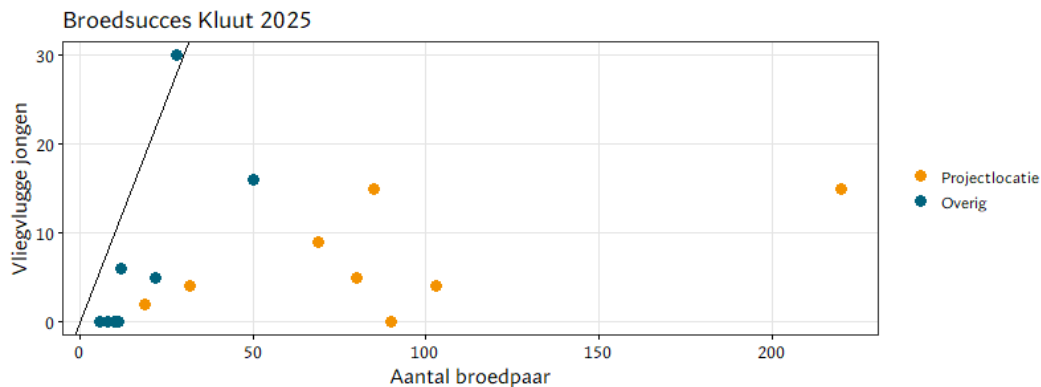
5.3.1 Aantallen en broedsucces

Het aantal broedpaar Kluut op de projectlocaties van Wij&Wadvogels ligt in de meest recente jaren rond de 700 paar (figuur 5.9). Twee binnenlandse locaties (Wiide Mar en Eanjumer kolken & Dykshoarne) zijn hierin niet meegenomen, voor die locaties liggen de maximum aantallen in de weergegeven periode op respectievelijk 52 en 13 broedpaar. In het gehele Waddengebied broeden jaarlijks ongeveer 1500 Kluten.

Figuur 5.9. Het aantal broedpaar Kluut op de projectlocaties in het Waddengebiet in de periode 2015-2025.

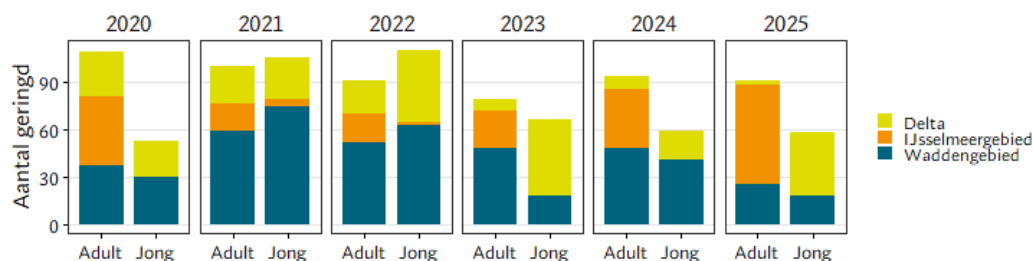
Het broedsucces van Kluten was in 2025 op alle onderzochte projectlocaties (oranje, figuur 5.10) te laag voor een stabiele populatie. Ook op andere locaties was het broedsucces laag. Alleen op Texel, deelgebied Waal en Burg, was het broedsucces met 1,07 jong per paar voldoende (figuur 5.10). De meest voorkomende oorzaak van het lage broedsucces was predatie door zoogdieren, met name vos en bruine rat.

Figuur 5.10. Het aantal broedpaar en vliegvlugge jongen in verschillende kolonies in Noord-Nederland. Kolonies die onder de projectlocaties van Wij&Wadvogels vallen zijn in oranje weergegeven. De diagonale lijn geeft het minimaal benodigde aantal jongen voor een stabiele populatie weer (1,0 jong per paar, Koffijberg et al. 2021).

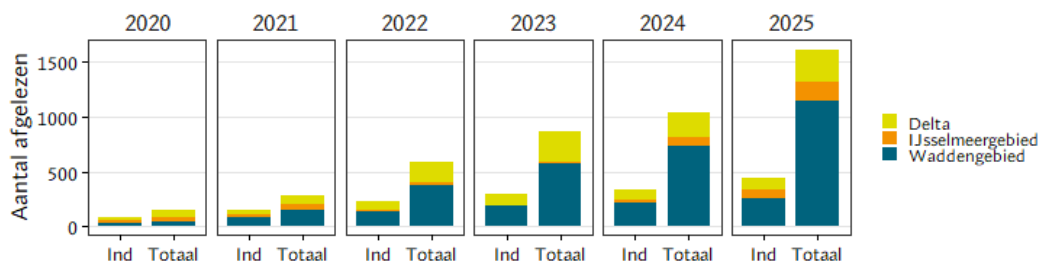
5.3.2 Ringonderzoek

Het aantal Kluten dat jaarlijks gekleurnd wordt is redelijk stabiel (figuur 5.11). Het aantal Kluten dat in het Waddengebiet geringd kon worden was in 2025 aan de lage kant in vergelijking met eerdere jaren, maar doordat er in de Delta en het IJsselmeergebied meer vogels geringd zijn, komt het totale aantal toch op hetzelfde niveau uit als in 2023 en 2024. Het lage aantal geringde vogels in het Waddengebiet komt grotendeels door het slechte broedsucces.

Figuur 5.11. Aantal geringde Kluten per jaar, uitgesplitst naar leeftijd en regio.

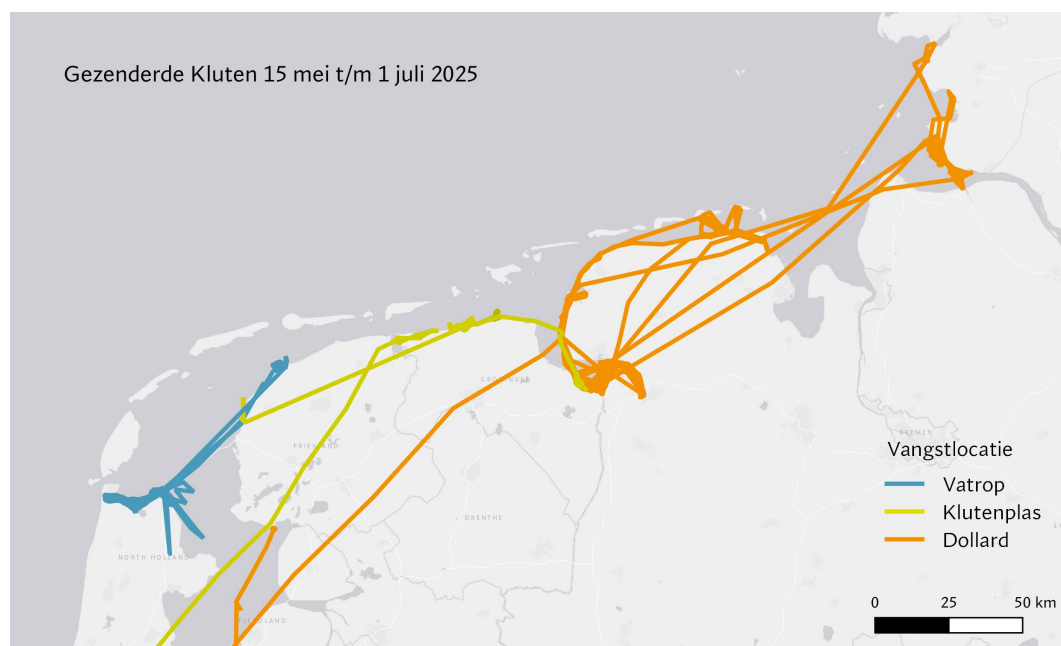
Het aantal aflezingen neemt jaarlijks toe (figuur 5.12). Net als bij de andere soorten komt dit waarschijnlijk door een toename van het aantal geringde individuen in de populatie en de toenemende bekendheid van de ringprojecten. De grootste aantallen worden in het Waddengebied afgelezen, met name Vatrop/Den Oever, Ameland, Klutenplas, Ruidhorn en Polder Breebaart zijn locaties waar door meerdere waarnemers fanatiek ringen worden afgelezen en waar de kleurringdichtheid ook relatief hoog is.

Figuur 5.12. Aantal afgelezen kleuringen van Kluten per jaar in de verschillende regio's. Hierbij is zowel het aantal unieke individuen weergegeven als het totaal aantal waarnemingen.

5.3.3 Status zenderonderzoek Kluten

Tijdens het broedseizoen van 2025 waren er nog 16 Kluten met zenders die in meer of mindere mate data verzamelden. Enkele vogels zijn gefotografeerd met de zender zichtbaar op de rug; hierbij lijken de zenders nog steeds goed bevestigd te zitten. Ze broeden niet allemaal meer op de oorspronkelijke vangstlocatie, maar de drie verschillende regio's zijn nog wel terug te zien in de data van het broedseizoen 2025 (figuur 5.13). De Kluten uit Vatrop brengen nog steeds de meeste tijd door in de kop van Noord-Holland en de Kluten van de Klutenplas gebruiken vooral de Groningen noordkust. De Kluten uit de Dollard, waar het broedeiland door de dichtgeslibde geul geen eiland meer is, gaan nu veel naar de Duitse kant van de Dollard en andere gebieden langs de Duitse kust.

Figuur 5.13. Tracks van Kluten met nog actieve zenders tijdens het broedseizoen van 2025 (weergegeven is de periode 15 mei t/m 1 juli). De kleuren geven de verschillende herkomstgebieden aan, per gebied gaat het om 5 of 6 individuen.

De verzamelde gps-data is gedeeld met onderzoekers van de universiteit van Kiel. Zij hebben zelf Kluten gezenderd en daarnaast ook een samenwerking met onderzoekers uit Polen. De gegevens van de drie projecten zijn gezamenlijk geanalyseerd, waarbij de focus lag op migratie patronen en in hoeverre de sekse daarbij een rol speelt. De voornaamste conclusies zijn dat de najaarstrek langer duurt dan de voorjaarsmigratie. Tijdens de najaarstrek worden weinig, maar wel lange tussenstops gemaakt. In het voorjaar zijn er meer korte tussenstops. Mannen gaan minder ver naar het zuiden dan vrouwen en komen in het voorjaar eerder terug in het broedgebied (Eskildsen *et al. submitted.*).

5.4 Bontbekplevier

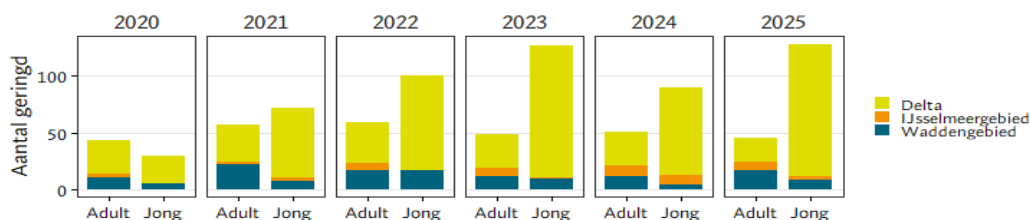
5.4.1 Aantallen en broedsucces

Bontbekplevier komt in het Waddengebied zowel op de eilanden als langs kust tot broeden. Het gaat hierbij jaarlijks om circa 100 paar, waarvan slechts enkele op de projectlocaties voorkomen. In 2025 ging het om drie paar in Hegewiersterfjild, één paar in de Klutenplas en twee paartjes op de kwelders bij Ferwert en Blija. Doordat ze zeer verspreid broeden en in de jongenfase ook heel mobiel zijn, zijn er weinig goede cijfers bekend over het broedsucces.

Op Texel zijn de Bontbekplevieren in drie verschillende gebieden gevolgd. Hier worden ze ook gekleurringd, waardoor het makkelijker is om de verschillende paartjes te volgen en uit elkaar te houden. In totaal werden 11 paartjes gevolgd die samen vier jongen groot brachten. Op de Vliehors lag het broedsucces hoger, hier hadden vier paar Bontbekken drie vliegvlugge jongen. In de Eems-Dollard regio kregen de acht paartjes op eiland Stern minimaal drie jongen vliegvlug. Langs de Schermpier van Delfzijl deden vijf paartjes één of meerdere pogingen, maar deze mislukten allemaal.

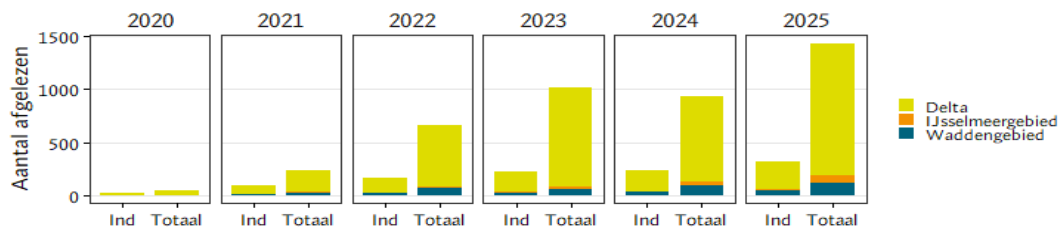
5.4.2 Ringonderzoek

Het grootste deel van de in 2025 geringde Bontbekplevieren betreft jongen uit de Delta, net als in voorgaande jaren (figuur 5.14). Het aantal geringde adulten in de Delta lag lager dan in eerdere jaren, doordat inmiddels een groot deel van de broedpopulatie al gekleurringd is. In het Waddengebied werden vooral adulten gekleurringd en lag het aantal geringde vogels hoger dan in 2023 en 2024. Dit is met name te danken aan de vangsten die op Texel gedaan zijn. In het IJsselmeergebied (Marker Wadden) werden in ook voornamelijk adulten geringd.

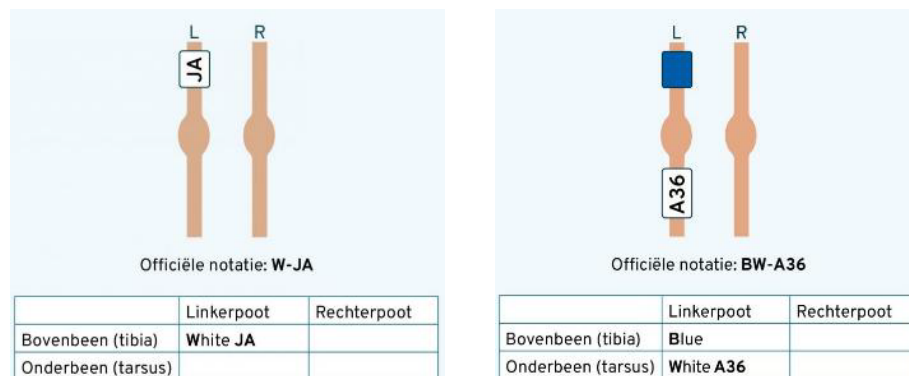
Figuur 5.14. Aantal geringde Bontbekplevieren per jaar, uitgesplitst naar leeftijd en regio.

Doordat het aantal geringde vogels jaarlijks toeneemt, nemen ook de aantallen afgelezen individuen toe (figuur 5.15). Daarnaast worden, zeker in de Delta, veel individuen meerdere keren per seizoen teruggemeld. Hierdoor was het totaal aantal ingevoerde waarnemingen in 2025 ook hoger dan ooit.

Figuur 5.15. Aantal afgelezen kleuringen van Bontbekplevieren per jaar in de verschillende regio's. Hierbij is zowel het aantal unieke individuen weergegeven als het totaal aantal waarnemingen.

Wel blijkt dat er, sinds de overstap naar een nieuw kleurringschema, slijtage van de kleurringen optreedt. Dit kan het aflezen vermoeilijken en zal de komende jaren, als de ringen steeds verder slijten, waarschijnlijk in toenemende mate invloed gaat hebben op de aflezingen. Bij de start van Wij&Wadvogels werd er nog gebruik gemaakt van een kleurringschema dat reeds in gebruik was in de Delta; één witte kleurring met twee letters en/of cijfers aan de tibia, het bovenbeen van de vogel (figuur 5.16, links). Hierbij wordt er geen slijtage van de kleurring waargenomen.

Figuur 5.16. Schematische weergave van het eerste kleurringschema (links) en het schema dat sinds 2023 in gebruik is (rechts). Het grootste verschil is dat bij het nieuwe schema de inscriptie aan het loopbeen i.p.b. boven het loopbeen zit.

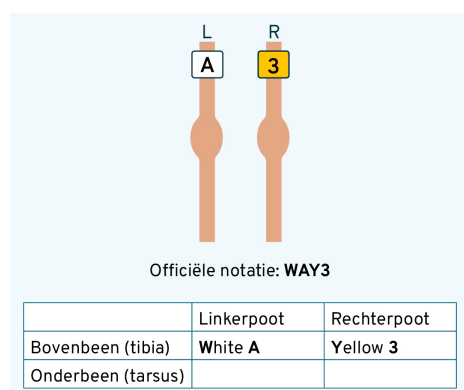
Doordat de letter/cijfer combinaties op begonnen te raken, is er in 2023 een nieuw schema geïntroduceerd. Hierbij staan er drie tekens op de kleurring, waardoor er veel meer verschillende inscripties mogelijk zijn. Bovendien worden deze ringen op de tarsus, het onderloopbeen, aangelegd (figuur 5.16, rechts). Dit omdat er aan de tibia niet genoeg ruimte is voor deze hogere ringen en de ringen aan de tarsus beter zichtbaar zijn voor waarnemers.

Aan de tarsus blijken de kleurringen echter ook veel sneller te slijten. Hierbij lijkt het habitat en/of gedrag van de vogel invloed te hebben, want de mate van slijtage verschilt sterk. In 2025 werd er een Bontbekplevier waargenomen op Rottumerplaat, maar het lukte de vogelwachters niet om de ring op afstand af te lezen doordat deze te versleten was. Op 1 juni 2025 werd deze vogel daarom maar op het nest gevangen, zodat de kleur- en metalen ring in de hand afgelezen konden worden (figuur 5.17). Toen bleek het om Bontbekplevier "BW-A54" te gaan, die op 2 juli 2024 (dus slecht 11 maanden eerder) als bijna vliegvlug jong op de Balg van Schiermonnikoog was geringd.

Figuur 5.17. Witte kleurring met inscriptie "A54" zoals die op 1 juni 2025 werd teruggevangen op Rottumerplaat. Deze ring was 11 maanden daarvoor, op 2 juli 2024, omgelegd op Schiermonnikoog bij een toen bijna vliegvlugge Bontbekplevier (foto: Derick Hiemstra).

Dit is tot op heden de sterkst en snelst gesleten kleurring binnen het project. Maar ook bij kleurringprojecten uit andere landen blijkt dat ringen aan de tarsus bij sommige individuen sterke slijtage vertonen. Daarom is er in overleg met de *International Wader Study Group* (de coördinator van kleurringschema's bij steltlopers) een nieuw schema gemaakt met kleurringen aan tibia (figuur 5.18) dat vanaf 2026 in Nederland gebruikt mag worden.

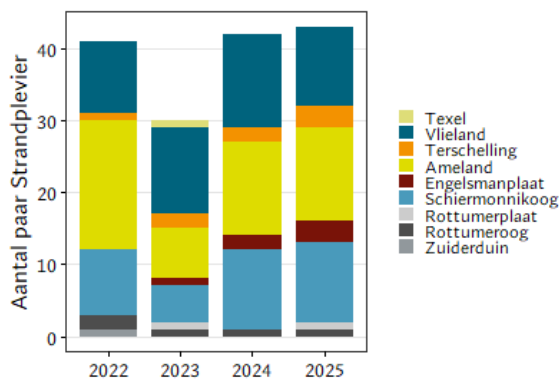

Figuur 5.18. Schematische weergave van het nieuwe kleurringschema voor Bontbekplevier dat vanaf 2026 in Nederland gebruikt mag worden. Hierbij zitten de kleurringen, net als bij het eerste schema, aan het bovenbeen om slijtage te voorkomen.

5.5 Strandplevier

5.5.1 Aantallen en broedsucces

Op de projectlocaties komen geen Strandplevieren voor, deze broeden tegenwoordig alleen nog langs de stranden van de Waddeneilanden. Op de eilanden is op vergelijkbare wijze als voorgaande jaren het aantal paar en het broedsucces bepaald. Het totaal aantal paar en ook de verdeling over de diverse eilanden was vergelijkbaar met 2024, met Vlieland, Ameland en Schiermonnikoog als belangrijkste broedgebieden (figuur 5.19).

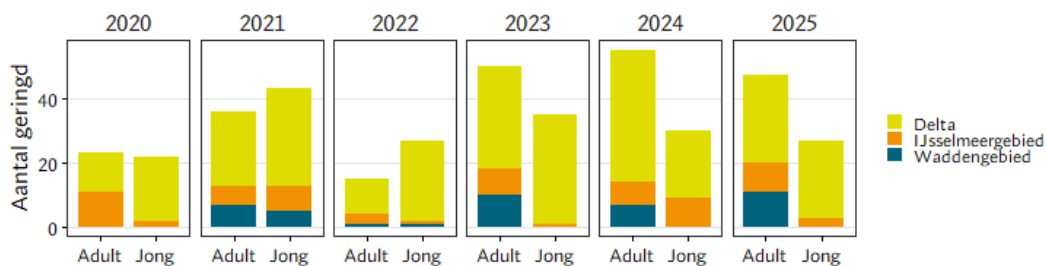

Figuur 5.19. Aantal paar Strandplevier in het Waddengebied sinds 2022.

Zowel op Vlieland als Ameland werden er geen jongen groot. Vaak mislukte broedpogingen al in de eifase door ondersteuning. Op Ameland werden tijdens het seizoen wel drie kleine jongen waargenomen, maar deze waren daarna ook snel weer verdwenen. Op de Balg werden in juli kleine jongen en alarmerende paartjes waargenomen. Ook nog tijdens het laatste bezoek op 25 juli. Het broedsucces was hier 0,5-1 jong per paar. Op Rottumerplaat, waar één paar zat, werd ook één groot jong waargenomen.

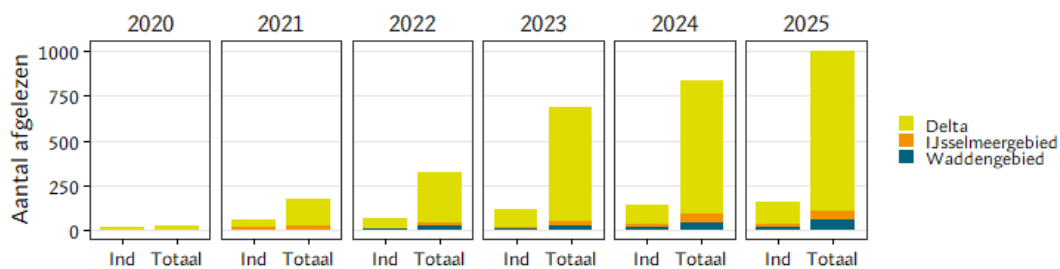
5.5.2 Ringonderzoek

In het Waddengebied konden in 2025 meer adulte Strandplevieren gekleurringd worden dan in eerdere jaren. Dit komt door de inspanningen rondom het zenderonderzoek (zie volgende paragraaf) op Schiermonnikoog en doordat het ringwerk op Ameland na een onderbreking van drie jaar weer een doorstart heeft gekregen. Als gevolg van het slechte broedsucces konden er geen jongen in het Waddengebied gekleurringd worden. In de Delta en het IJsselmeergebied werden zowel jongen als adulten gekleurringd, in vergelijkbare aantallen als de voorgaande jaren (figuur 5.20).

Figuur 5.20. Aantal geringde Strandplevieren per jaar, uitgesplitst naar leeftijd en regio.

Net als bij de andere soorten neemt het aantal waargenomen individuen en totaal aantal aflezingen jaarlijks toe (figuur 5.21), doordat het totaal aantal geringde vogels in de populatie toeneemt. Met name in de Delta worden individuen vaak meerdere keren per seizoen gemeld, waardoor het totaal aantal aflezingen in 2025 rond de duizend uitkwam.

Figuur 5.21. Aantal afgelezen kleuringen van Strandplevieren per jaar in de verschillende regio's. Hierbij is zowel het aantal unieke individuen weergegeven als het totaal aantal waarnemingen.

5.5.3 Zenderonderzoek

Om meer te weten te komen over het lokale habitatgebruik van (Strand)plevieren, met name tijdens de jongfase, wordt er naast het kleurringen ook gewerkt met zenders. In 2023 werden de eerste Strandplevieren uitgerust met radiozenders die handmatig uitgepeild moesten worden. Dit onderzoek vond destijds plaats op de Vliehors, dat vanwege de activiteiten van defensie alleen in het weekend bezocht kan worden. Hierdoor bleef het habitatgebruik van de Strandplevieren tijdens het grootste deel van de week onbekend.

Daarom is er in 2024 overgestapt op WATLAS zenders die 24 uur per dag op zeer hoge resolutie gegevens kunnen verzamelen (Bijleveld *et al.* 2022). Dit type zender weegt circa 1 gram en zendt iedere zes seconden een signaal uit. Wanneer dit signaal door meerdere ontvangststations (figuur 5.22) wordt ontvangen, kan de locatie van de zender berekend worden. Hierbij is het dus essentieel dat er voldoende dekking van ontvangststations is. Dat bleek in 2024 op de Vliehors niet het geval te zijn, waardoor er vrijwel geen data verzameld kon worden.

Figuur 5.22. WATLAS ontvangststation op de Balg van Schiermonnikoog. Een windmolen en zonnepanelen zorgen voor de stroomvoorziening (foto: Sjoerd Duijns).

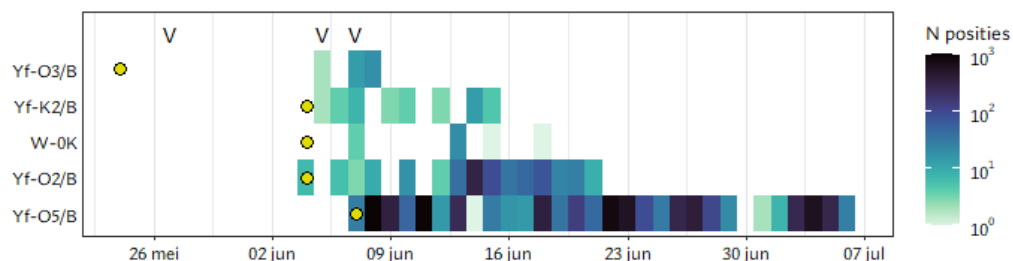
In 2025 is dit systeem opnieuw gebruikt. Het was de bedoeling om zowel op de Vliehors als op de Balg van Schiermonnikoog Strandplevieren te zenderen. Het lukte echter niet om op tijd (toestemming voor) ontvangers op de Vliehors te krijgen, waardoor uiteindelijk alleen op de Balg gezenderd is. Op 27 mei werden hier drie tijdelijke ontvangststations gebouwd. Drie

dagen eerder was er tijdens een inventarisatieronde al één Strandplevier van zender voorzien (tabel 5.1). Maar na de plaatsing van de ontvangers kwam er van deze zender helaas nog geen bruikbare data binnen (figuur 5.23). Vervolgens werden er op 4 juni nog twee Strandplevieren en één Bontbekplevier gezenderd en is er de dag daarna nog een extra ontvangststation op het wad geplaatst om de dekking te verbeteren, maar de ontvangst was nog steeds matig. Daarom zijn op 7 juni de antennes van de eerste drie ontvangststations nog een keer circa 3 meter hoger geplaatst. Tijdens die werkzaamheden kon er bovendien nog een vierde Strandplevier gezenderd worden.

Tabel 5.1. Overzicht van de plevieren die in 2025 op de Balg van Schiermonnikoog een WATLAS zender hebben gekregen. Het betreft allemaal adulte vogels die op hun nest zijn gevangen.

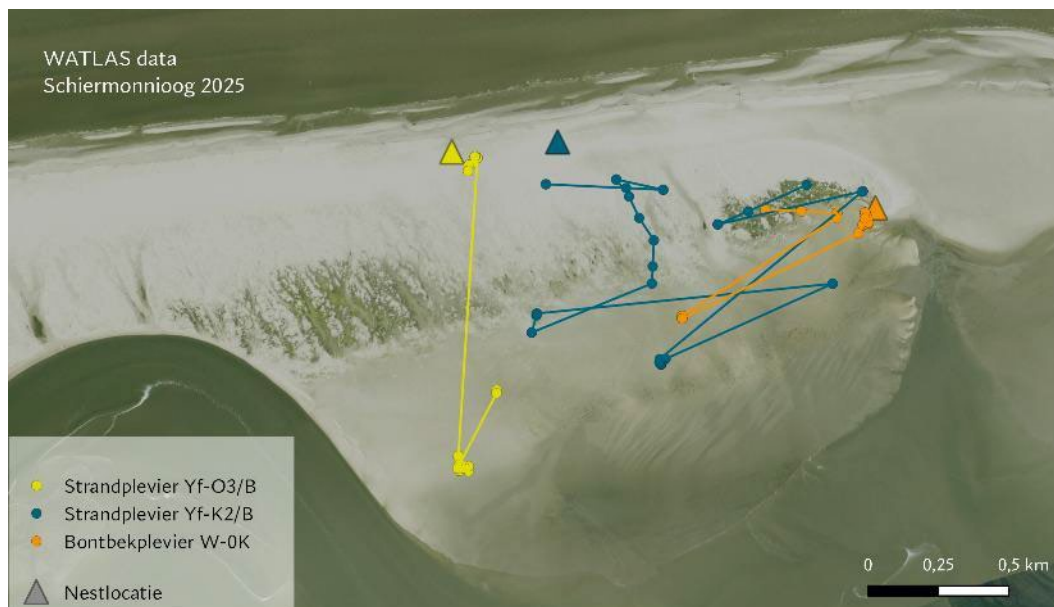
Vangstdatum	Soort	Kleurringcode	Geslacht
24 mei	Strandplevier	Yf-O3/B	V
4 juni	Strandplevier	Yf-K2/B	M
4 juni	Bontbekplevier	W-0K	-
4 juni	Strandplevier	Yf-O2/B	V
7 juni	Strandplevier	Yf-O5/B	V

De hoeveelheid datapunten per dag nam na die laatste aanpassingen toe. Met name de laatst aangebrachte zender leverde veel datapunten op, maar ook bij de andere zenders nam het dagelijkse aantal locaties wat toe (figuur 5.23). Toch bleven er vaak gaten vallen in de dataset. Doordat de Balg zonder auto moeilijk bereikbaar is, lukte het niet om regelmatig de gezenderde vogels te observeren en de nesten te controleren. Daardoor is het niet duidelijk of de vogels nog wel in het gebied aanwezig waren op de dagen waarop er geen data binnen kwam.

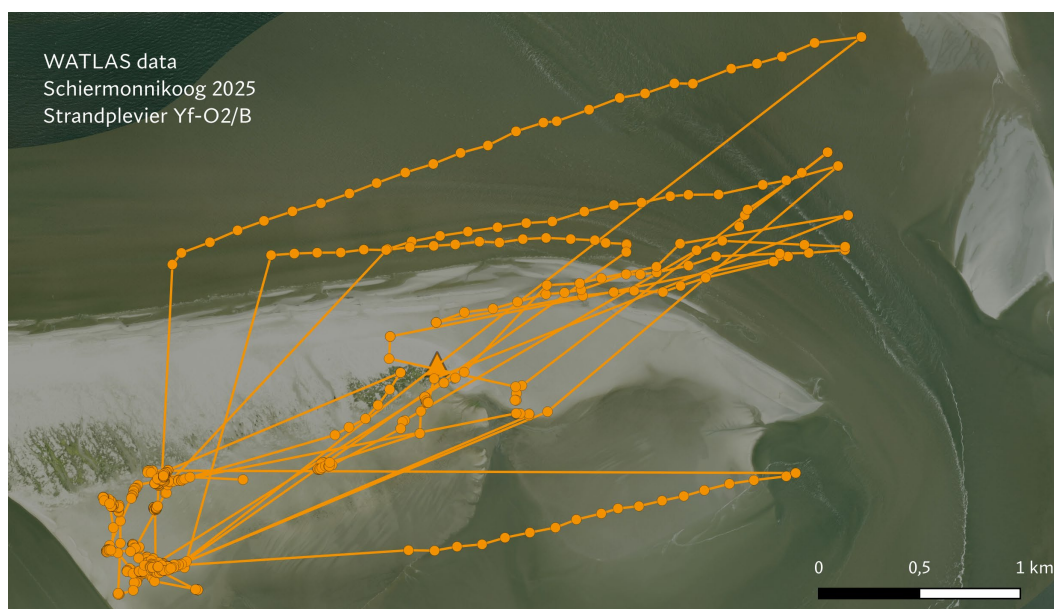
Figuur 5.23. Overzicht van het aantal locatiebepalingen per dag, weergegeven per individu. De gele stippen geven de zenderdatum aan. De pijltjes bovenaan geven de dagen weer waarop er aan de ontvangststations is gewerkt. Het gaat hierbij om eerst het plaatsen van 3 ontvangststations, vervolgens het plaatsen van een vierde ontvangststation en als laatste het verhogen van de antennes van de eerste drie ontvangststations.

Van twee Strandplevieren en de Bontbekplevier bleef de dataopbrengst beperkt tot enkele tientallen locaties. Deze zijn samen weergegeven in figuur 5.24. Deze strandplevieren hadden hun nest op de Noordzee zijde van de Balg, maar bleken de duinenrij over te steken om naar de zuidzijde te gaan. De Bontbekplevier werd vooral bij het nest gelokaliseerd.

Figuur 5.24. Alle beschikbare tracks van de eerste drie plevieren (twee Strandplevieren en één Bontbekplevier) die op de Balg van Schiermonnikoog gezenderd zijn. De vogels zijn op het nest gevangen; de locatie van de nesten zijn weergegeven met driehoeken.

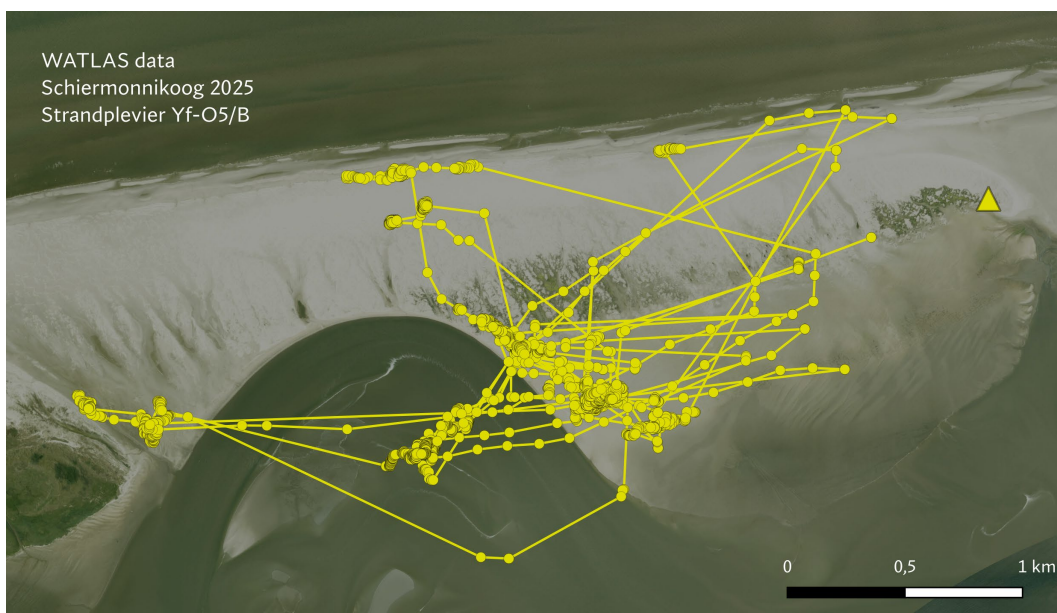
Strandplevier vrouw Yf-O2/B werd veelvuldig gelokaliseerd door de ontvangststations (figuur 5.25). Ook deze Strandplevier bracht veel tijd door op de zuidkant van de Balg en werd daarnaast regelmatig in de buurt van het nest geregistreerd. Opvallend is dat deze Strandplevier ook regelmatig vertrok in de richting van Simonszand. Dit gebeurde voornamelijk 's avonds rondom laag water, mogelijk om daar te gaan foerageren.

Figuur 5.25. De tracks van Strandplevier Yf-O2/B. De nestlocatie is weergegeven met een driehoek.

De vijfde Strandplevier (figuur 5.26) is niet in de buurt van het nest geregistreerd. Aan de Noordzeekant is een lange strook met punten zichtbaar, mogelijk is dit een foerageergebied. Maar net als bij de andere Strandplevieren werd het grootste deel van de tijd aan de zuidzijde

van de Balg doorgebracht. Er zijn geen aanwijzingen dat de vogel het eiland tussendoor verliet zoals bij Yf-O2/B.

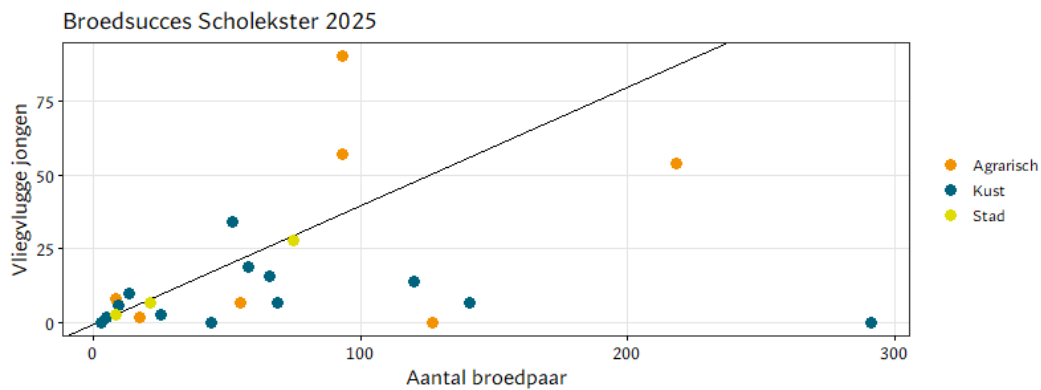
Figuur 5.26. De tracks van Strandplevier Wf-O5/B. De nestlocatie is weergegeven met een driehoek.

Na een min of meer mislukte poging met WALTAS zenders in 2024 en een moeizame start in 2025, lukte het in de tweede helft van het seizoen dus wel om de bewegingen van Strandplevieren in detail te registreren. Daarom zal er in 2026 wederom met dit systeem gewerkt gaan worden, zowel op de Vliehors als de Balg. Voor een goede duiding van de bewegingen is het van belang om ook aanvullende observaties te doen waarbij met name de aanwezigheid van eieren of jongen van belang is.

5.6 Scholekster

5.6.1 Broedsucces

Net als in 2023 en 2024, is er in 2025 op veel verschillende locaties het broedsucces van Scholeksters gemeten. DMP verzamelde gegevens op Neeltje Jans en ondersteunde vrijwilligers bij het volgen van nesten (Arts 2025). Op diverse locaties in het Waddengebied en in het binnenland zorgde SOS voor de ondersteuning van vrijwilligers (Ens 2025). En ook bij de langlopende populatiestudies op Schiermonnikoog en Ameland werd er weer een jaar data aan de reeks toegevoegd. De meeste populaties die onderzocht werden bevonden zich langs de kust of in agrarisch gebied. De meerderheid van deze Scholeksters kreeg niet voldoende jongen vliegvlug om de populatie stabiel te kunnen houden (figuur 5.27).

Figuur 5.27. Het aantal broedpaar en vliegvlugge jongen bij Scholeksters in diverse studiegebieden in Nederland. De kleur van de stip geeft het type habitat weer, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen drie categorieën. De diagonale lijn geeft het minimaal benodigde aantal jongen voor een stabiele populatie weer (0,4 jong per paar, Koffijberg et al. 2021).

Op Ameland was het broedsucces in de Buurdergrie 0,61 jong per paar. Dit was aanzienlijk beter dan in 2024, toen het broedsucces 0,36 jong per paar was. In 2024 werden veel nesten gepredeerd door ratten. In 2025 was er voorafgaand aan en tijdens het broedseizoen een rattenvanger actief in het gebied wat een positief effect leek te hebben; de uitval in de eifase was in 2025 een stuk lager en het uiteindelijke broedsucces lag dus hoger.

Op Schiermonnikoog was het broedsucces op de kwelder 0,05 jong per paar, vergelijkbaar met 2024. In de Banckspolder was het met 0,25 jong per paar een slechter seizoen dan in 2024, toen het broedsucces nog 0,36 was. Hier was niet één duidelijke oorzaak voor, waarschijnlijk ging het om een combinatie van voedselgebrek en predatie door diverse predatoren waaronder Bruine Kiekendief, Kraaien en bruine rat.

5.6.2 Schermpier Delfzijl

Langs de Schermpier van Delfzijl is al in 1999 begonnen met kleurringonderzoek aan Scholeksters. Dit is sindsdien met wisselende inspanning voortgezet. Doordat nesten de laatste jaren over het algemeen al in de eerste week van de eifase lijken te mislukken, zijn er weinig kansen om jongen te ringen of adulten op het nest te vangen. Om beter in beeld te krijgen waardoor de nesten zo snel mislukken, is er in 2025 een student (Hannah van der Leest) actief geweest in dit gebied. Ieder nest dat gevonden werd is geregistreerd in nestkaart.nl. Indien de locatie het toeliet, werden er ook camera's bij de nesten geplaatst. Geen van de gevonden nesten is uitgekomen; de dagelijkse nestoverleving was slechts 0,72, waardoor voor de gehele incubatieperiode het Mayfield nestsucces op afgerond 0% uit komt.

Ondanks dat er in eerdere jaren wel waarnemingen waren van ratten die over de dijk liepen, bleek op de camerabeelden een steenmarter steeds weer verantwoordelijk voor het verdwijnen van de eieren (figuur 5.28). Hierbij viel op dat de nesten vooraan de dijk iets minder snel gepredeerd werden dan achterop de dijk. Het is een doodlopende dijk langs het havenkanaal, die door middel van een hek is afgeschermd voor publiek. Mogelijk zorgt de aanwezigheid van mensen (ook 's nachts) vooraan de dijk ervoor dat de steenmarter daar minder komt.

Figuur 5.28. Predatie van een Scholeksternest door een steenmarter op de schempier van Delfzijl (foto: Hannah van der Leest).

Naast, en dankzij, het volgen van de nesten, konden er ook adulten gevangen worden. In de afgelopen jaren zijn er nauwelijks Scholeksters gekleurd in het gebied, waardoor het ringpercentage aan de lage kant was. In 2025 zijn er 19 adulten gekleurd die de komende jaren weer gevolgd kunnen worden.

6 Conclusies en discussie

6.1 Projectlocaties

Tijdens het broedseizoen van 2025 zijn de projectlocaties voor de zesde keer gemonitord binnen het project Wij&Wadvogels. Ondanks dat het eind van de huidige monitoring nadert, waren er nog steeds vier gebieden in de T0 fase en daarnaast werd er in twee gebieden nog gewerkt aan de ingrepen. Voor deze gebieden is het effect van de ingrepen dus niet of nauwelijks te meten binnen de resterende duur van het project Wij&Wadvogels.

In de kop van Noord-Holland liggen meerdere projectlocaties dicht bij elkaar. De fase waarin de verschillende gebieden zich bevinden verschilt van reeds afgerond tot nog niet begonnen. De lange termijnreeksen die voor een deel van de gebieden beschikbaar zijn, laten verschuivingen in broedlocatie zien bij Visdief, Kluut en Kokmeeuw. Tussen 1990 en begin 2000 was het Balgzand voor deze soorten het belangrijkste gebied in de kop van Noord-Holland, maar in recentere jaren is er een wat wisselender beeld. Ook kleurringen bij Kluut laten zien dat vogels zich binnen de regio verplaatsen tussen broedgebieden. Dit benadrukt het belang van kijken op grotere schaal dan slechts een enkel gebied.

Bij de projectlocatie Ferwert en Blija (Noard-Fryslân Bûtendyks) liet de nestoverleving ook grote verschillen zien tussen de verschillende delen van dit uitgestrekte gebied. Het eiland dat hier is aangelegd is slechts een fractie van het gebied, zowel qua oppervlak als qua aantallen broedvogels. De (zeer) lokale nestoverleving lijkt te zijn verbeterd op de plek van het eiland, maar in de aantallen broedvogels is (nog) geen effect te zien. Het uiteindelijke broedsucces in de vorm van vliegvlugge jongen per paar is door de weidsheid van het gebied niet goed in beeld. Ook het aflezen van kleurringen blijkt hierdoor ieder jaar weer lastig en tijdrovend, waardoor er vooral een goed beeld is van de emigratie uit het gebied. Over de plaatstrouw en immigratie is nauwelijks iets bekend. De inzet van een student, en daarmee dus veel meer manuren voor dit gebied, zou hier in 2026 verandering in kunnen brengen.

6.2 Visdief

Na een flinke dip in 2022 nemen de aantallen Visdieven op de projectlocaties weer gestaag toe. Hegewiersterfjild is hierbij (nog steeds) de belangrijkste projectlocatie voor de soort. Het broedsucces op de projectlocaties was voldoende voor stabiele populaties, maar elders in het Waddengebied was het in veel gevallen te laag. Het hoogste broedsucces in het Waddengebied werd behaald in Lauwersoog op broedponton Sternstee. De romp van dit ponton was aan het eind van het broedseizoen echter doorgerot en inmiddels gesloopt, waarmee de toekomst van deze kolonie onzeker is. Gezien het meerjarige (zeer) goede broedsucces is het van belang dat er minimaal een gelijkwaardige alternatieve broedlocatie voor deze vogels beschikbaar komt. Doordat een deel van de broedvogels van deze kolonie in de loop der jaren gekleurd is, kan gevolgd worden waarnaartoe deze vogels zich gaan verplaatsen.

6.3 Dwergstern

Dwergsterns broeden niet op de projectlocaties, maar de aantallen en het broedsucces wordt wel bijgehouden op de verschillende Waddeneilanden en bovendien wordt er kleurringonderzoek aan deze soort gedaan. De Dwergsterns hadden in het Waddengebied een slecht broedseizoen, waardoor ook het kleurringen en aflezen achterbleef bij 2023 en

2024. De oorzaken waren divers; zowel slecht weer en overstromingen van nesten als predatie werden als mislukkingsoorzaken gemeld. In 2024 konden er tijdens de najaarstrek relatief veel kleurringen worden afgelezen, waarbij vooral het aantal Poolse kleurringen opviel. Dit jaar was er in het Waddengebied geen sprake van noemenswaardige aantallen aflezingen en waren de Poolse kleurringen voor zover bekend helemaal afwezig.

In de Delta en het IJsselmeergebied verliep het seizoen beter en werden er zelf meer vogels geringd dat in 2024. Verreweg de meeste aflezingen komen uit de Delta, maar ook het IJsselmeergebied levert meer aflezingen op dan het Waddengebied. Voor deze soort is samenwerking met de andere regio's daarom cruciaal om voldoende data te verzamelen voor bijvoorbeeld overlevingsberekeningen.

6.4 Kluut

Kluten broeden op veel verschillende projectlocaties. Net als bij de Visdieven zitten de grootste aantallen in Hegewiersterfjild, maar gebieden als de Klutenplas en Ruidhorn trekken ook redelijke aantallen aan. Met het oog op risico spreiding is het gunstig dat ze verdeeld zijn over veel verschillende gebieden. Helaas lukte het in geen van de onderzochte gebieden om voldoende jongen groot te krijgen. Ook op andere niet-projectlocaties was het broedsucces laag tot net voldoende. Predatie is op veel locaties een oorzaak van het lage broedsucces, soms zelfs ondanks stroomrasters zoals in de Klutenplas. Het nieuwe raster dat in het najaar is geplaatst biedt komend jaar mogelijk wel voldoende bescherming. De andere grote kolonie langs de Groninger noordkust, Ruidhorn, heeft geen raster. Wel worden vossen hier bejaagd en broeden de Kluten allemaal op eilandjes. Dit lijkt tot dusver voldoende te zijn om predatie van nesten te voorkomen. Wel was er hier wederom uitval van jongen door verdrinking in de dijksloot. De beheerders proberen hier samen met het waterschap een oplossing voor te vinden. Jonge Kluten lijken niet voldoende foerageermogelijkheden in het gebied zelf te hebben, zodat families naar het wad proberen te gaan. Zolang jongen die oversteek niet veilig kunnen maken is het gebied, ondanks de hoge nestoverleving, eigenlijk ongeschikt als broedgebied voor Kluten.

De meerderheid van de gps-zenders die in eerdere jaren zijn aangebracht bij Kluten functioneert nog steeds. Hoewel deze werden aangebracht om Kluten tijdens het broedseizoen te kunnen volgen, zijn de gegevens nu ook gebruikt om patronen tijdens de migratie te beschrijven. Aangezien de dataset blijft groeien en er steeds meer jaren data per individu per beschikbaar komen, zullen er mogelijk nog meer analyses uitgevoerd kunnen worden.

6.5 Bontbekplevier

Bontbekplevieren komen nauwelijks voor op de projectlocaties, maar ze worden wel op veel plekken gekleurringd. Met name in de Delta worden grote aantallen gevangen en afgelezen, maar ook in het IJsselmeergebied en het Waddengebied lukt het ieder jaar om, met name adulten, te kleurringen. Bij het aflezen van de ringen blijkt dat het nieuwe kleurringschema, dat vanaf 2023 is geïntroduceerd, veel gevoeliger is voor slijtage dan het oude schema doordat de ringen nu aan het onderloopbeen zitten in plaats van het bovenloopbeen.

In het Waddengebied lijkt de slijtage sneller te gaan dan in de Delta, al zijn de verschillen tussen individuele vogels ook groot. Bovendien worden in de Delta veel meer vogels gevangen en ook makkelijker teruggevangen, waardoor er in de Delta voor gekozen wordt

om gewoon verder te gaan met het nieuwe schema en waar nodig de ringen te vervangen. Ondanks dat de introductie van een derde schema nadelen heeft, bijvoorbeeld vanwege mogelijk verschillende terugmeldkansen per ringschema, weer een extra project in submit.cr-birding qua administratie en opnieuw een schema dat bekend moet worden bij waarnemers. Desondanks willen we voor het Waddengebied wel graag een ander schema, zeker nadat een ring al na 11 maanden onleesbaar bleek te zijn geworden.

6.6 Strandplevier

Het aantal Strandplevieren in het Waddengebied is stabiel. Wel brachten ze in 2025 minder jongen groot dan een jaar eerder. Er zijn in het Waddengebied ook geen jongen gekleurringd, maar wel een aantal adulten. Op Ameland is het ringwerk na een onderbreking van meerdere jaren weer opgepakt. Doordat er nu meer gekleurringde Strandplevieren in de lokale populatie aanwezig zijn, kan in de komende jaren het aantal broedpaar mogelijk nauwkeuriger bepaald worden doordat herleg beter aangetoond kan worden. Ook op Schiermonnikoog zijn adulten gekleurringd en tevens voorzien van WATLAS zenders. Dit zou ook op Vlieland gedaan worden, maar doordat het plaatsten van de ontvangststations niet op tijd plaats kon vinden is dit niet doorgegaan. Hierdoor was een vergelijking tussen de gebieden en met de informatie die in eerdere jaren op Vlieland is verzameld niet mogelijk.

Op Vlieland bleek in 2024 dat de dekking van de ontvangststations zoals die dat jaar aanwezig waren op de Vliehors niet voldoende was om de gezenderde Strandplevier goed te kunnen volgen. Alleen wanneer deze het eiland verliet, en dus relatief hoog vloog, maakte de zender contact met voldoende ontvangststations. In 2025 bleek de nieuwe opstelling op de Balg van Schier beter dan destijds op de Vliehors. De eerste periode met drie ontvangststations leverde nog geen data op, maar nadat de vierde, op het wad, ook geplaatst was kwam er data binnen. Het verhogen van de antennes lijkt vervolgens ook de dekking nog iets verbeterd te hebben. Met deze ervaring kan de opstelling in 2026 direct vanaf de start goed worden geplaatst zodat er over een langere periode gegevens verzameld kunnen worden. Bovendien zal er opnieuw ingezet worden op het zenderen op zowel de Vliehors als de Balg, zodat deze gebieden ook vergeleken kunnen worden en er meer kans is dat we ook gezinnen kunnen volgen.

Hierbij is het belangrijk om regelmatig observaties uit te kunnen voeren. Op de Vliehors is dit dankzij de beschikking over een auto goed te doen, ondanks dat het gebied alleen in de weekenden bezocht mag worden. De auto maakt de reistijd naar de locatie korter, maar fungeert bovendien ook als schuilhut waardoor observeren en het aflezen van ringen veel makkelijker gaat. Op Schiermonnikoog was de inzet van een auto door Sovon niet mogelijk in 2025, hiervoor zal in 2026 opnieuw naar een oplossing gezocht moeten worden om observaties goed mogelijk te maken.

6.7 Scholekster

Net als in 2023 en 2024, werd er in samenwerking met SOS en DMP op zoveel mogelijk locaties het broedsucces gemeten. De verschillen in broedsucces waren wederom groot, maar overwegend (te) laag. Er is in 2025 extra aandacht besteed aan de Scholeksters in Delfzijl. Hier werden net als in 2024 geen jongen groot (of überhaupt geboren) en bleek een steenmarter verantwoordelijk voor het verdwijnen van de eieren. De ganzen die ook in het gebied broeden lijken geen last van deze marter te hebben en ook bij een nest van een

Bontbekplevier kwam de marter niet in beeld op de camera. Ook binnen één gebied kan de predatiedruk dus verschillen, afhankelijk van welke soort onderzocht wordt.

Uit het rapport van SOS (Ens 2025) blijkt dat het broedsucces in de door vrijwilligers onderzochte gebieden in 2025 hoger was dan in 2024. Daarbij was er nauwelijks een verband is tussen het broedsucces in de twee jaren; het broedsucces op een locatie kan dus sterk wisselen tussen jaren wat het belang van lange termijn metingen onderstreept. Een andere belangrijke conclusie uit het rapport is dat vrijwilligers overwegend in de betere gebieden actief lijken te zijn. Het gemiddelde broedsucces van de door vrijwilligers onderzochte gebieden ligt in ieder geval hoger dan het landelijke gemiddelde berekend door Frauendorf (2022). Voor vrijwilligers zijn de gebieden met een redelijk tot goed broedsucces aantrekkelijker om te onderzoeken dan gebieden waar alle legsels mislukken. Toch is het belangrijk om juist ook van de gebieden met (zeer) laag broedsucces voldoende data te verzamelen om een representatief beeld van de landelijke trend te hebben.

Literatuur

Arts F.A. 2025. Broedsucces van de scholekster in het Deltagebied, broedseizoen 2025. Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2025-10. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.

Bijleveld A.I., van Maarseveen F., Denissen B., Dekinga A., Penning E., Ersoy S., Gupte P., de Monte L., ten Horn J., Bom R.A., Toledo S., Nathan R. & Beardsworth C.E. 2022. WATLAS: high-throughput and real-time tracking of many small birds in the Dutch Wadden Sea. *Anim. Biotelemetry* 10: 36. doi.org/10.1186/s40317-022-00307-w

de Boer P. 2026. Broedvogels van de Klutenplas in 2025: aantallen en broedsucces, met speciale aandacht voor Kluut . Sovon-rapport 2025/116. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bos D., Engelmoer M., Feddema J. & Koffijberg K. 2015. Broedvogels van Noord-Friesland Buitendijks en de invloed van verkweldering op hun aantallen. *Limosa* 88: 31-42.

Dekker W. 2025, 27 juni. Visdieven bewaken nest op Werelderfgoedcentrum Lauwersoog als fort. Bezoekers tot bloedens toe gepikt op loopdak. *Dagblad van het Noorden*. Geraadpleegd op 4 augustus 2025. <https://dvh.nl/groningen/hethogeland/Visdieven-bewaken-nest-op-Werelderfgoedcentrum-Lauwersoog-als-fort.-Bezoekers-tot-bloedens-toe-gepikt-op-loopdak.-46713928.html>

Ellens J. 2025. Terschelling van Noordsvaarder tot en met de Koffieboonplaat – Rapportage strandbroeders 2025.

Ens B. 2025. Rapportage SOS over Scholeksters voor Wij & Wadvogels fase 2 - seizoen 2025. Stichting Onderzoek Scholekster (SOS), Texel.

Eskildsen M., Garthe S., Duijns S., Manche P., Marchowski D., Jankowiak Ł., Sidelnik M. & Schwemmer P. *submitted*. Females Fly Further – Sex-specific and Seasonal Differences in Migration Patterns of Pied Avocets

Frauendorf, M. 2022. Causes of spatiotemporal variation in reproductive performance of Eurasian oystercatchers in a human-dominated landscape. PhD thesis. Radboud University, Nijmegen.

Homan C. 2025, 3 juni. Lente 2025 (maart, april, mei): Zacht, zeer droog en zeer zonnig. *KNMI*. Geraadpleegd op 21 oktober 2025. <https://knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2025/lente>

Huijgens M. & Oosterhoff F. 2025. Vogelwachtrapport Rottumerplaat Broedseizoen 2025. Rijkswaterstaat.

Huiskamp A. 2025, 3 september. Zomer 2025: Zeer warm, zonnig en droog. *KNMI*. Geraadpleegd op 21 oktober 2025. <https://knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2025/zomer>

Koffijberg K., de Boer P., Geelhoed S.C.V., Nienhuis J., Schekkerman H., Oosterbeek K. & Postma J. 2021. Broedsucces van kustbroedvogels in de Waddenzee in 2019. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 209, Sovon-rapport 2021/40, Wageningen Marine Research-rapport C064/21

Koopman K. 2003. De balans van 20 jaar ringonderzoek aan broedvogels bij Holwerd. *Twirre* 14: 73-80.

Krol J. 2025. Broedvogels van de Feugelpolle op Ameland: Seizoen 2025. Natuurcentrum Ameland, Nes Ameland.

Lodewijks J.G. & Saathof L. 2025. Natura 2000 Noordzeekustzone. Statusrapport: Strandbroeders Ameland 2025. Natuurcentrum Ameland, Nes Ameland.

Maathuis M.A.M, Manche P., Couperus B., Parmentier B., Poos J.J., Poot M., Schekkerman H., Sakinan S. & Tulp I. 2025. The small pelagic fish food landscape and its use by common terns *Sterna hirundo* in the Wadden Sea. *Marine Biology* 172: 87.

Manche P., Schekkerman H. & van Roomen M. 2022. Verdiepende Monitoring van kustbroedvogels in Wij&Wadvogels: jaarrapportage 2021. Sovon-rapport 2022/25. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Manche P., Kleefstra R., Schekkerman H., van Roomen M., & Duijns S. 2023. Verdiepende monitoring van kustbroedvogels in Wij&Wadvogels: Jaarrapportage 2022. Sovon rapport 2023/32. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Manche P., Ubels B., de Boer P., Oosterbeek K., Koffijberg K. & Duijns S. 2024. Voortgangsrapportage Wij&Wadvogels projectlocaties en verdiepende monitoring voor kustbroedvogels en weidevogels broedseizoen 2023. Sovon-rapport 2024/14. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Manche P., Ubels B., de Boer P., Koffijberg K. & Duijns S. 2025. Voortgangsrapportage 2024 Wij&Wadvogels projectlocaties voor kustbroedvogels en weidevogels. Sovon-rapport 2025/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Nijland F. & van Paassen A. 2007. Instructie Alarmtellingen; tellingen van paren en gezinnen van Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur en Wulp. Publicatie Bureau N nr. 27. Uitgave Landschapsbeheer Nederland, Utrecht.

van Roomen M., van den Bremer L., Koffijberg K., Schekkerman H & Dommerholt G. 2021. Aanpak monitoring van effecten van maatregelen voor broedvogels in kader van Wij&Wadvogels. Sovon-rapport 2021/105, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Ubels B., Brinkman C., de Boer P., Manche P., Postma J. & van Roomen M. 2023. Voortgangsrapportage Wij&Wadvogels projectlocaties voor kustbroedvogels en weidevogels 2022. Sovon-rapport 2023/37. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Veen J. & Faber J. 2025. Griend: Vogels en bewaking 2025. Vereniging Natuurmonumenten 's-Graveland.

Vergeer J.W., Boele A., van Bruggen J. & van Turnhout C. 2023. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
024 7 410 410

info@sovon.nl
www.sovon.nl

Sovon Vogelonderzoek Nederland werkt met een ISO 9001 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem, gecertificeerd door EIK Certificering overeenkomstig ISO 9001:2015. Dit rapport is met uiterste zorg door Sovon (en eventuele andere partijen) opgesteld. Sovon aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van gegevens van dit onderzoek.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.